

Economisch-Statistische Berichten

Een 60-urige werkweek?

*

Drs J. Wemelsfelder

Salarissen van Intellectuelen

*

H. Oosterhuis

Van 1952 naar 1953

*

T. J. Twijnstra

Op de bres voor welvaart

*

Mr K. P. van der Mandele

Toekomstkansen

*

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1858

WOENSDAG 7 JANUARI 1953

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

Herenmodes

Hoeden

**Overhemden
naar maat**

Postkantoor galerij 111, Rotterdam
Telefoon 25 764

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

beschikbare krachten

DAME,

38 jaar, N.H., middelbare schoolopleiding, goede kennis van moderne talen, waaronder Spaans en Italiaans, 17 jaar kantoorervaring, zoekt passende werkkring in Rotterdam of naaste omgeving. Br. onder no. ESB 1-3, Bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

ADVERTEER REGELMATIG!

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

ZOJUIST VERSCHENEN:

**ECONOMISCH-GEOGRAFISCHE
GEBIEDSINDELING**

door *H. Ferro*

Gebonden f 6.75.

Een uitvoerige beschouwing over de betekenis en het nut van de economisch-geografische gebiedsindeling van Nederland als basis voor marktonderzoek en rayonvaststelling. Slechts een goede rayon-indeling maakt een vergelijkende studie van de efficiency van verschillende verkoopmethoden mogelijk. 'n Belangrijk boek voor ieder die een leidende functie op de verkoopafdeling bekleedt.

N.V. De Technische en Wetenschappelijke Boekhandel
H. STAM, Rochussenstr. 213. Tel. 34692, Rotterdam

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.*
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Seminarie voor Gespecialiseerde
Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs, franco per post, voor: Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor West-zeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij *H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam.* (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Een 60-urige werkweek?

Een nieuw jaar, een oud beeld. De man aan de top, die de goede en kwade kansen van het komende jaar voor zich zelf wikt, is van één beeld zeker: afspraken, besprekingen, telefoontjes en vergaderingen, hun oorsprong vindend in problemen naar soort en belangrijkheid vaak onzeker, zullen in overmaat zijn deel zijn. Zij dreigen hem ook door dit jaar te stuwen, hem tot werktijden te voeren, die ver boven de normale liggen, zonder dat hij veel toe zal komen aan de zo nuttige uren, waarvan men aan het begin even zoekend zegt: wát zullen we nu eens gaan doen?

Het baas zijn over eigen tijd, is bijna in tegenspraak met het baas zijn over anderen. Coördinatie, uiteindelijke beslissing en verantwoordelijkheid in bedrijf en ambtelijk apparaat zijn nu eenmaal inhaerent aan iedere vorm van organisatie en in zeer belangrijke mate bepalend voor de tijdsbesteding van de topfunctionarissen. Zeker wanneer de organisatievormen steeds ingewikkelder en de maatschappelijke verwevenheid — met de daaraan eigen afspraken en vergaderingen — steeds dichter worden. Wat men echter wel kan doen is, uitkiezen hetgeen men „des directeurs” acht en zijn organisatie en zichzelf er op instellen, dat men datgene wat men wil doen, zo efficiënt mogelijk doet.

Ook zichzelf. In zijn „Waar blijft de tijd van de directeur”¹⁾ spaart de schrijver de „directeuren” niet. En dat terwijl zij toch genoeg worden „bezocht”. In de in totaal waargenomen en geanalyseerde 1.000 werkuren van 25 topfunctionarissen werden deze 3.864 maal onderbroken door de telefoon en 3.309 maal door bezoekers en employés. Hiertegenover staat echter, dat, na analyse, 320 werkuren — d.i. 30 procent — aan ernstige kritiek onderhevig bleken te zijn wat betreft de doelmatigheid van de besteding.

Een opsomming van de oorzaken van het, hiermede samenhangende, tijdverlies, geeft tevens aan in welke richting verbetering te zoeken is. Te eenvoudig werk (11 pCt), te moeilijk werk (13 pCt), te weinig delegatie

(8 pCt), te weinig informatie (6 pCt), onvoldoende instructie (5 pCt), te impulsieve reactie (6 pCt), slechte communicatie (10 pCt), storingen en onderbrekingen (23 pCt), organisatiefouten (18 pCt) waren even zovele factoren, die deze functionarissen, wat dat betreft, niet noodzakelijk overbelast deden zijn. En wie kent beter de kosten van overbelasting dan de „directeur”?

Waar blijft de tijd — deze verzuchting van boven —, vindt haar keerzijde in, waar blijft de directeur — de roep van beneden. Hartekreten als deze zijn, als het goed is, onontkoombaar verbonden aan vrijwel iedere organisatie van behoorlijke omvang. „Waar blijft de tijd van de directeur?” onderstreept nog eens dat een zo nauwkeurig mogelijk aangeven, in welke gevallen mag worden „geroepen” en door wie, wel wat drukte (en meer dan dat) overbodig kan maken. Dit te meer indien de top, als baas over eigen tijd — zij het binnen de grenzen gesteld door het bedrijf — werkt volgens een door hemzelf bepaald plan van tijdsbesteding.

Het boek roept een ieder bekende beelden op. De handel en wandel van ten tonele gevoerde functionarissen wordt kritisch gezien, en door middel daarvan, soms meer gesuggereerd dan aangegeven, hetgeen te verbeteren zou zijn. Het geeft dan ook, begrijpelijkerwijs, geen pasklare oplossing voor vermeende fouten in de organisatie, maar, wat belangrijker is, het doet bewust worden, vragen en afvragen. Zo voegt het in eerste instantie een probleem aan de bestaande toe. Maar één waarvan de betekenis blijkt uit de opmerking van de schrijver, dat hij het niet uitgesloten acht, dat men voor de verantwoordelijke leiders van onze bedrijven binnen afzienbare tijd via werkvereenvoudiging en organisatieverbetering nog eens zou kunnen komen tot een 60-urige werkweek! Zeker, voor deze zo bij uitstek praktische vraagstukken is de praktijk veel moeilijker dan de leer. En de topfunctionaris heeft het druk! Maar de leer wordt in een prettige vorm opgediend en het jaar is nog nieuw.

¹⁾ Mr H. Luijk, *Waar blijft de tijd van de directeur?* Uitgever N. Samsom N.V., f5,90, een kleine 100 bladzijden.

v. d. B.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Een 60-urige werkweek?, door Drs C. van den Berg	3	London Letter, door Henry Hake	15
De salarispositie der intellectueel gevormde groepen, door Drs J. Wemelsfelder	5	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	17
De economische situatie in 1952 en de perspectieven voor 1953, door H. Oosterhuis	7	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in November 1952, door Dr L. Delmotte	17
Op de bres voor welvaart, door T. J. Twijnstra	10	Mededelingen voor economen	19
Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam	11	<i>Statistieken:</i>	
		In- en uitvoer van Nederland	19

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Drs J. WEMELSFELDER, De salarispositie der intellectueel gevormde groepen.

De algemeene gangbare opvatting dat de intellectueel gevormde groepen een te gering aandeel in het nationaal bezit bezitten is tot nu toe door geen enkel rapport bewezen. In het algemeen houdt men te weinig rekening met de integratie der intellectueel gevormden in steeds lager gerangschikte werkzaamheden, waardoor een druk op de aanvangssalarissen van jonge krachten ontstaat en daarmee „in the long run” op het algemene salarisniveau. De inkomensnivellering die uit alle onderzoeken is gebleken kan uit zuiver economische oorzaken worden verklaard. Het overheidsbeleid heeft deze nivellering veel eerder geaccentueerd dan veroorzaakt. De voorstellen om tot een geforceerde salarisverhoging voor sommige van deze groepen over te gaan zou de problematiek rond deze groepen eerder bemoeilijken dan dat het een oplossing zal blijken te zijn. De enige oplossing kan men aan de zijde van het aanbod zoeken. Een gedetailleerde analyse van de cijfers leert dat de „intellectualisering” van de arbeidsmarkt op een benauwende wijze is voortgeschreden en dat ceteris paribus een grote werkloosheid in de „nette” beroepen in het vooruitzicht ligt.

H. OOSTERHUIS, De economische situatie in 1952 en de perspectieven voor 1953.

Uit het feit, dat de betalingsbalans een gunstige ontwikkeling heeft getoond mag niet worden afgeleid, dat 1952 in economisch opzicht een gunstig jaar is geweest. De werkloosheid werd een nijpend vraagstuk. Het is niet voldoende een evenwicht in de betalingsbalans te verkrijgen; het is noodzakelijk dit evenwicht bij een bevredigende stand van de werkgelegenheid te bereiken. Een aanzienlijk overschot op de betalingsbalans kan een ongunstig symptoom zijn en was dat in 1952 ook. Het streven naar volledige werkgelegenheid is thans dan ook hét centrale economische probleem, zowel nationaal als internationaal beschouwd. Grotere risico's ten aanzien van het inflatiegevaar dan ten aanzien van het deflatiegevaar zijn thans verantwoord. Een werkgelegenheidspolitiek, die zich tot belastingverlaging beperkt, schiet tekort. Aan een programma van belastingverlaging dienen twee eisen te worden gesteld: 1. het dient niet alleen een verlaging van belastingen voor het bedrijfsleven te omvatten, doch ook een verlaging van de verbruiksbelastingen; 2. garanties moeten worden geschapen, dat de door belastingverlaging bij het bedrijfs-

leven beschikbaar komende middelen ook inderdaad voor investeringen worden besteed. Het toestaan van vervroegde afschrijvingen zou één van de vormen kunnen zijn, die hiertoe kunnen bijdragen.

T. J. TWIJNSTRA, Op de bres voor welvaart.

Ons economisch bestel heeft zich in rustig getij op voortvarende wijze ontwikkeld. Dit wil zeker niet zeggen, dat we het nieuwe jaar onbezorgd tegemoet treden. Zowel factoren van internationale als van binnenlandse aard hebben grote invloed op het economisch gebeuren. Wat de eerste categorie aangaat, wordt gewag gemaakt van de noodzaak tot militaire productie enerzijds en van het verheugende streven naar internationale samenwerking anderzijds. Wat de binnenlandse factoren aangaat zij er op gewezen, dat het bedrijfsleven — nu de zgn. inhaalvraag tot het verleden behoort — vooral zijn producten ook in het buitenland moet kunnen verkopen. Nu de afzetmoeilijkheden groter zijn dan enige jaren terug, is het investeringsrisico aanzienlijk hoger. De tijd dringt om zo'n herziening van het belastingstelsel, dat deze risico's aanvaardbaar blijven. Daarnaast moet worden gezocht naar de meest doelmatige productiemethoden. Vóór alles is echter samenwerking nodig tussen werkgevers en arbeiders, tussen bedrijfsleven en Overheid.

Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam.

Dit artikel bevat een weergave van de Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam, Mr K. P. van der Mandele.

SOMMAIRE

Drs J. WEMELSFELDER, Les salaires des travailleurs intellectuels.

L'„intellectualisation” du marché du travail a progressé de façon inquiétante. Une hausse imposée des salaires ne ferait qu'augmenter les difficultés. On peut prévoir un chômage étendu dans les professions. La seule solution doit être recherchée dans le domaine de l'offre.

H. OOSTERHUIS, La situation économique en 1952 et les perspectives pour 1953.

Le problème central pour les Pays-Bas est d'en arriver à une occupation complète de la main d'oeuvre. A l'heure actuelle il est plus indiqué d'affronter des risques d'inflation que de déflation.

T. J. TWIJNSTRA, Le combat pour la prospérité.

Maintenant que les débouchés sont plus difficiles à trouver que durant les années écoulées, les risques d'investissement de reviser le système actuel de taxation afin de rendre ces risques acceptables. D'autre part, il faut rechercher les méthodes de production les plus efficaces. La collaboration est nécessaire entre les employeurs et les travailleurs, entre les milieux d'affaires et l'administration.

Le discours du président de la Chambre de Commerce de Rotterdam.

Cet article donne le discours prononcé par le président de la Chambre de Commerce de Rotterdam, Mr K. P. van der Mandele, à l'occasion de la nouvelle année.

NATIONALE TRUST MAATSCHAPPIJ N.V.

EXECUTELE EN BEWINDVOERING
VERMOGENSBEHEER
BEHANDELING VAN BELASTINGZAKEN
BELEGGINGSADVIEZEN
BEHARTIGING VAN FINANCIËLE
BELANGEN

Zowel in Nederland als overzee

Amsterdam
Singel 250

Djakarta
Dj. Nusanantara 20

's-Gravenhage
Lange Vijverberg 11

De salarispositie der intellectueel gevormde groepen

De salarispositie van de intellectueel gevormde werkers staat in het middelpunt van de belangstelling. Verschillende rapporten ¹⁾ zijn er thans verschenen, waarvan met name het rapport van de Katholieke Volks Partij in de grote pers de nodige aandacht heeft getrokken.

In alle publicaties komt men tot dezelfde berekening. Zowel bij Overheid als bedrijfsleven is het reële salarispeil van de „middengroepen” (in de meest ruime zin van het woord) aanzienlijk achteruit gegaan ten opzichte van vóór de oorlog, terwijl men zowel bij industrie- als landarbeiders een stijging van het reële inkomen waarneemt wanneer men dit meet ten opzichte van het loonniveau in 1938. Bovendien blijkt binnen de eerste groep ook nog een grote nivellering plaats te hebben gevonden tussen hoger en lager gesalarieerden. De conclusie ligt — althans op het eerste gezicht — voor de hand ²⁾: deze situatie dient te worden gecorrigeerd, zodat uit de toekomstige stijging van het nationaal inkomen een deel gereserveerd moet worden voor de verbetering van de positie van deze groepen, terwijl de geschetste nivellering zo mogelijk ongedaan moet worden gemaakt.

Wij vragen ons af, of deze gedachtengang en deze voorstellen gezond en logisch zijn en of zij niet te zeer over het hoofd zien, welke veranderingen van structurele aard zich momenteel in de beroepsverhoudingen voltrekken, veranderingen die in de genoemde rapporten niet worden geanalyseerd, doch die in feite de oorzaak van de problematiek vormen. Hieronder zullen wij trachten dit vraagstuk op een andere wijze te benaderen en voor zover het cijfermateriaal dit mogelijk maakt nader te analyseren ³⁾.

Dit houdt in, dat wij inzicht moeten trachten te krijgen in de ontwikkeling van a) het aanbod van intellectueel gevormde arbeid en b) de ontwikkeling van de vraag naar deze categorie van arbeid.

Wat het eerste punt betreft dienen eerst ter verduidelijking enige afspraken te worden gemaakt over de terminologie ⁴⁾. Onder de aanwas van intellectueel gevormden zal hier worden verstaan de aanwas van die groep van personen, die in het bezit is van een „white-collar”-diploma. Onder de „white-collar”-diploma's vallen dan de Universitaire, de Middelbare en Gymnasiale (e.d.) en de Mulo-diploma's. De keuze is zo gemaakt omdat genoemde diploma's in principe bestemd zijn voor „white-collar”-werk. Wij kunnen hier dan ook in navolging van Cairnes van een „non-competing-group” spreken.

Immers, het is nu eenmaal zo dat van diegenen, die een dergelijk diploma verworven hebben, in principe niemand meer in de (later duidelijker aan te geven) groep van de „werkers in overall” zal of wil worden ingeschakeld. Wat dit betreft wordt er in ons land helaas nog altijd onderscheid gemaakt tussen zogenaamde „nette” arbeid en „andere” arbeid. Ook wanneer een arbeidersgezin bijvoorbeeld de kinderen een voortgezette opleiding aan de Mulo geeft is dit om van de „voortgezette” af te maken ⁵⁾. Over de ethiek en de sociologie van deze groepshouding zullen wij hier als niet terzake doende niet spreken. Het

gaat in onze analyse slechts om het economisch aspect van deze problematiek. De kernvraag is dan, of er voldoende functies nu en in de toekomst gecreëerd worden om het grote accres aan jonge intellectueel gediplomeerden op te vangen, wanneer deze hetzij direct, hetzij na voortgezette studie in de maatschappij aankloppen.

De verhoudingen van vraag en aanbod.

Dat dit accres een steeds grotere sector van de beroepsbevolking inneemt blijkt wel uit onderstaande cijfers.

Aantal mannelijke personen met HBS- of Gymnasiumdiploma in pCt van de totale mannelijke beroepsbevolking⁶⁾

1920	1,9
1930	2,4
1947	4,7
1950	5,0

Drukt men de jongste oogst aan middelbaar gediplomeerden uit in een percentage van de daarbij behorende jeugdgeneratie dan komt men voor 1951 zelfs aan ongeveer 10 pCt. Voor de Mulo-generatie vinden wij in dit geval een percentage van 12 (een berekening van het totale aandeel was door gebrek aan gegevens niet mogelijk). Totaal maken beide cijfers dus ca 22 pCt uit van de jeugdgeneratie. Dit laatste cijfer heeft een prognostische betekenis omdat men kan zien hoe het aandeel van deze gediplomeerden in de totale beroepsbevolking kan gaan ontwikkelen indien verder geen stijging van het aantal gediplomeerden meer plaats zou vinden.

Hoe staat het nu met de opnamecapaciteit van de maatschappij?

Bezien wij allereerst de leidende functies in het bedrijfsleven en de leiders op maatschappelijk gebied.

Aantal mannelijke personen in pCt van totale mannelijke beroepsbevolking ⁷⁾

	1909	1920	1930	1947
Directeuren van N.V.'s e.d.	0,7	0,5	0,7	0,6
Bedrijfsleiders	2,2	2,2	2,3	2,4
Onderwijsfuncties (totaal)	1,4	1,6	1,6	1,6
Geestelijke verzorging (totaal)	0,5	0,4	0,4	0,4
Totaal generaal	4,8	4,7	5,0	5,0

Velen kunnen zich dus wel tot een van deze categorieën van functies aangetrokken voelen doch zoals men ziet is er slechts voor zeer weinigen plaats en verschilt, ondanks de verhoging van ons onderwijspeil, onze tijd praktisch niet van die van vóór de eerste wereldoorlog (!) toen ook slechts weinigen in deze richtingen emplooi vonden.

Een heel andere beroeps categorie, waar de vulpen (naast de praktijkdiploma's in vele varianten) de boven-toon voert, vormen de administratieve en ambtelijke functies. Hier vinden wij inderdaad — met name na de tweede wereldoorlog — een uitbreiding van de relatieve behoefte. Niettemin laat zich gemakkelijk calculeren dat de creatie aan werkgelegenheid minder is dan de druk der middelbare diploma's, zoals uit het volgende staatje blijkt.

¹⁾ Zie o.a.: „De levensstandaard van hogere-beambtengezinnen”; De Onderneming, 23 Februari 1952; Rapporten van de Commissie voor de Middengroepen van de K.V.P.

²⁾ Zie: Derde rapport van de Commissie voor de Middengroepen van de K.V.P.
³⁾ Schr. is erkentelijk voor verschillende toelichtingen op de interpretatie van het statistisch materiaal door Drs J. L. Jansen van de Afdeling Beroepsstellingen van het C.B.S.

⁴⁾ De terminologie is om statistische redenen afwijkend van die in de rapporten van de K.V.P.; doch aan de teneur doet dit o.i. niet af.

⁵⁾ Zie o.a.: Dr J. Haveman: De ongeschoolde arbeider, Een sociologische studie.

⁶⁾ Deze cijfers zijn schattingen. Zij werden gevonden door de oogsten der gediplomeerden te nemen sinds 1870 en deze met de bij de leeftijdsgroepen (en bijbehorende tijdsperiode) horende sterftecijfers te reduceren. De overige cijfers werden gevonden met behulp van de betreffende onderwijsstatistieken en de bevolkingsgegevens.

⁷⁾ Berekend uit beroepsstellingen van 1909, 1920, 1930, 1947.

Administratieve en ambtelijke werkgelegenheid (1920=100).

	1920	1930	1947	1950
Ontwikkeling aantal middelbaar gediplomeerden (mnl.)	100	145	346	387
Ontwikkeling werkgelegenheid in administratieve en ambtelijke functies (mnl.) ..	100	112	204	204
Procentueel aandeel in totale beroepsbevolking (mnl.)	5,8	5,6	8,4	8,2 (geschat)

De stroom der gediplomeerden zwelt dus sterker dan de bedding der ambtelijke en administratieve functies op kan nemen. Het is zeer aannemelijk dat deze grote toevloed alleen kan worden opgevangen doordat steeds meer functies, die voorheen door personen zonder opleiding of met een eenvoudige opleiding werden verricht, vervangen zijn door gediplomeerden. Dit deprecieert natuurlijk zowel de waarde der diploma's als het aanvangssalaris der gediplomeerden. Het pijnlijke van dit alles is dat de „self-made-man”, die mogelijk wel practisch is, doch ongeschikt voor het inpompen van intellectuele kennis en spitsvondigheidjes, steeds minder kansen krijgt omdat bij gelijke capaciteiten en gelijke salarisniveau's de gediplomeerde voorgaat, waardoor de diplomajacht — ook wanneer het om eenvoudiger functies gaat — verder wordt aangewakkerd en het verschijnsel dus nog meer verscherpt. Wij komen op de consequenties van dit cumulatieve benedenwaarts gerichte proces in het laatste gedeelte van deze bijdrage terug.

Over één groep spraken wij tot nu toe nog niet, namelijk over het reservoir der vrije beroepen, een heterogeen geheel dat zich moeilijk laat omschrijven. Voor zover dit mogelijk is werd een onderverdeling gemaakt in „artistiek” vrije beroepen (schilders, beeldhouwers, e.d.) en „intellectueel” vrije beroepen (artsen, accountants, tandartsen e.d.). Men kan uit de gegeven ontwikkelingen ook hier weer zien dat de aanwas hiervan sterker is dan de aanwas van de totale beroepsbevolking. Men krijgt dan het volgende overzicht:

	1920	1930	1947
„artistiek” vrije beroepen	100	123	214
„intellectueel” vrije beroepen	100	160	262
ontwikkeling totale beroepsbevolking	100	115	140
aandeel vrije beroepen in procenten beroepsbevolking	0,7	0,9	1,3

Men ziet hoezeer ook hier weer zowel in de intellectuele als in de artistieke sector de ontwikkeling versneld is.

Voor zover een en ander niet voortvloeit uit een grotere behoefte van de maatschappij aan de diensten van deze groep is een druk op de honoraria onvermijdelijk. (Denken wij slechts aan de materiële onvermijdelijkheden die in het licht van het bovenstaande wel een bijzonder aspect krijgt).

De absolute druk van de „white-collar”-diploma's.

Tot nu toe werd slechts een schets gegeven van het substitutieproces waardoor gediplomeerden in steeds lager gerangschikte functies werden en worden te werk gesteld. Het is duidelijk dat ook aan deze substitutie een grens is gesteld. Onder de huidige sociologische omstandigheden ligt deze grens (als een uiterste limiet) daar, waar het „white-collar”-werk overgaat in de door genoemde „arbeid in overall”, omdat ten eerste genoemde diploma's in principe bestemd zijn voor hetzij hoger hetzij lager „white-collar”-werk en ten tweede omdat deze intellectuele groep tegenover de al of niet geschoolde vakarbeiders een „non-competing-group” vormt. Onderstaand schema toont op interessante wijze aan dat het gehele proces van de „intellectualisering” van de arbeidsmarkt op een gevaarlijke wijze is voortgeschreden en dat hier ernstige moeilijkheden dreigen.

Naast elkaar is hier namelijk gesteld de beroepsstructuur (die zoals wij trachten aan te tonen in de loop van een lange periode percentsgewijs een constant karakter heeft) en de diplomastructuur van de jonge generatie, voor zover deze voorzien is van een „white-collar”-diploma. Juist met het oog op de toekomst is natuurlijk van belang in hoeverre tussen beide structuren overeenstemming bestaat.

Men ziet in onderstaand schema allereerst de groep van de geschoolde en ongeschoolde arbeiders of meer algemeen geformuleerd de „werkers in overall” die 70 pCt van de bevolking uitmaakt. (In de omschrijving van de groep is aangegeven welke beroeps-categorieën onder deze groep werden gevat). Daaronder is een (kleine) groep geplaatst van „semi-white-collar”-werkers, die krachtens haar karakter grotendeels toegankelijk is voor personen met een L.O.-opleiding. De derde groep was om statistische redenen niet verder uit te splitsen zodat personen met allerlei opleiding hiervan deel uit maken in een rangorde die loopt van L.O. tot Universitair onder-

Schema betreffende beroepsstructuur en diplomastructuur.

groep	omschrijving van de groep	aandeel in pCt beroepsbevolking	opleiding	diploma's in pCt jeugdgeneratie		
				Universiteit + M.O.	Mulo	Totaal
geschoolde en ongeschoolde arbeid (e.d.) („arbeid in overall”) (1)	industrie- en landarbeiders, landbouwers (klein bedrijf), kleine zelfstandigen, bedrijfsvoorwaarden in het ambacht, schippers, marskramers, markt-kooplieden etc.	70,8	L.O. met of zonder vakopleiding (1)			
tussengroep („semi-white-collar werk”) (2)	winkeliers, winkelbedienden, lager militair en politiepersoneel, diversen	6,3	in principe L.O. met of zonder vakopleiding (2)			
heterogene niet nader uit te splitsen groep (3)	administratief personeel, ambtenaren, hoofden van bedrijven met fabriekskarakter (geen directeur), handelsreizigers, stuurlied e.d. (grote vaart), vrije artistieke beroepen	17,9	L.O., Mulo, M.O., Universiteit e.d. (3)	5	12	17
middelbare en hogere „white-collar-jobs” (4)	bedrijfsleiders, directeuren, leraren, professoren, geestelijken, hoger militair en politiepersoneel, vrije intellectuele beroepen	5,0	M.O. en Universiteit (4)	5		5
		Totaal 100				Tot. 22

wijs. De vierde groep wordt ten slotte gevormd door de middelbare en hogere „white-collar-jobs”, voor zover deze direct uit de statistiek waren te halen en dus niet zijn ondergebracht in de voorgaande groep.

Nu is van de jongste jeugdgeneratie 22 pCt gediplomeerd met een „white-collar”-diploma (10 pCt M.O. + 12 pCt Mulo), waarbij wij (zeer pessimistisch) aannemen, dat deze aanwas in de toekomst op het zelfde niveau gehandhaafd blijft. Uit het schema kunnen wij betrekkelijk gemakkelijk de omvang van de procentuele behoefte aan intellectuele arbeid opmaken omdat aangenomen mag worden dat de gegeven procentuele beroepsindeling in de toekomst praktisch niet zal wijzigen.

Wanneer nu de laatstgenoemde beroepsgroep (groep 4) uit het schema uitsluitend M.O. en Universitaire diploma's absorbeert (indien dit niet het geval zou zijn zou de conclusie slechts versterkt worden), verdwijnt in dit reservoir dus 5 pCt van de geschetste 22 pCt. De resterende 17 pCt is in principe dus over voor de heterogene derde groep die toevallig ook ongeveer 17 pCt van de beroepsbevolking uitmaakt. In deze groep bevinden zich echter ook personen met een L.O.-opleiding die niet uit deze cijfers konden worden geëlimineerd (laag administratief en ambtelijk personeel). Met andere woorden: de genoemde 17 pCt stemt niet meer overeen met de heterogene derde groep die in feite uit minder dan 17 pCt intellectuele werkers bestaat, zodat de druk van de „white-collar”-diploma's zich steeds meer zal moeten gaan doen gelden in de kleine tussengroep van 6 pCt die maar heel weinig speelruimte biedt en in principe (grotendeels) altijd bestemd is geweest voor personen met L.O.-opleiding.

Deze situatie is wel zeer ernstig, temeer daar de tendenties die een voorkeur voor het „nette” beroep uitdrukken nog geen tekenen van afzwakking vertonen. In economisch opzicht moet dus met een nog verdere waardedaling van de „white-collar-jobs” worden gerekend. Wanneer de substitutiegrenzen bereikt zijn en men blijft weigeren de consequenties hieruit te trekken, die alleen gelegen kunnen zijn in een overschakeling op arbeid in de het eerst genoemde categorie („arbeid in overall”), zal deze devaluatie gepaard gaan met een steeds grotere en dreigender werkloosheid in de „nette” beroepen.

De inkomensnivellering in de middengroepen.

Op grond van het voorgaande menen wij dat ook verklaard kan worden waarom er binnen de intellectuele groepen zelf een nivellering der salarissen heeft plaats gevonden vergeleken met vóór de oorlog. Men moet zich het proces immers als volgt voorstellen: door het voortdurend wassende aanbod op de intellectuele arbeidsmarkt (in de meest ruime zin van het woord) vindt in de loop der jaren een langzame doch voortdurende daling plaats van het aanvangssalaris van jonge intellectueel gevormde krachten. In feite devalueert hierdoor tevens de waarde van de oudere krachten met meer er-

varing. Onder gelijkblijvende omstandigheden zal dit zich echter door de starre factoren die de salarispositie van de ouderen bepalen niet als zodanig manifesteren. Men gaat er immers normaliter niet toe over om dit salaris zonder opgaaf van redenen te verlagen. Met andere woorden: er bestaat een voortdurende tendentie om de oudere krachten méér te betalen dan overeenkomt met hun grensproductiviteit. Een dergelijke aanpassing kan natuurlijk wel geruisloos plaatsvinden door een inflationistisch proces waartegen de oudere en meer ervaren kracht zich niet kan verzetten met al te krachtige salariseisen omdat zijn positie op grond van de gedaalde grensproductiviteit reeds was verzwakt. Meet men nu de salarisverhoudingen voor en na de inflationistische prijsstijging dan ziet men voor nivellering aan wat in feite een normaal aanpassingsproces is aan de veranderde grensproductiviteit. Met deze problematiek wordt o.i. te weinig rekening gehouden. De conclusie zou dan ook moeten lukken dat de voorstellen, die tot een geforceerde salarisverhoging over willen gaan van bepaalde groepen „white-collar”-werkers, de problemen eerder zullen bemoeilijken dan dat zij een oplossing zullen blijken te zijn. Ook bij het wegwerken van de zogenaamde nivellering die in deze groep zou zijn opgetreden zal met bovenomschreven factoren rekening moeten worden gehouden.

Stellingen.

Het voorgaande zou resumerend in de volgende stellingen kunnen worden samengevat.

1. De algemeen gangbare opvatting dat de intellectueel gevormde groepen een te gering aandeel in het nationaal inkomen bezitten is tot nu toe door geen enkel rapport bewezen. In het algemeen houdt dit een weinig rekening met de integratie der intellectueel gevormden in steeds lager gerangschikte werkzaamheden, waardoor een druk op de aanvangssalarissen van jonge krachten ontstaat en daarmee „in the long run” op het algemene salarisniveau.
2. De inkomensnivellering die uit alle onderzoeken is gebleken kan uit zuiver economische oorzaken worden verklaard. Wij zouden het zo kunnen formuleren dat het overheidsbeleid deze nivellering veeleer heeft geaccentueerd dan veroorzaakt.
3. De voorstellen om tot een geforceerde salarisverhoging voor sommige van deze groepen over te gaan zou de problematiek rond deze groepen eerder bemoeilijken dan dat het een oplossing zal blijken te zijn. De enige oplossing kan men aan de zijde van het aanbod zoeken.
4. Een gedetailleerde analyse van de cijfers leert dat de „intellectualisering” van de arbeidsmarkt op een benauwende wijze is voortgeschreden en dat ceteris paribus een grotere werkloosheid in de „nette” beroepen in het vooruitzicht ligt.

¹s-Gravenhage.

J. WEMELSFELDER, econ. drs.

De economische situatie in 1952 en de perspectieven voor 1953

Het jaar 1952 zal in de geschiedenis van het economisch herstel van Nederland na de tweede wereldoorlog waarschijnlijk als een bijzonder jaar blijven geboekstaafd. In dat jaar kreeg de economische problematiek in ons land een ander accent. Van de bevrijding tot en met 1951 was

één van onze belangrijkste zorgen op economisch gebied het tekort op onze betalingsbalans. Van werkloosheid van enige betekenis was in die jaren nauwelijks sprake. In 1949 leek het of wij in sterke mate gevorderd waren met het wegwerken van het tekort op de betalings-

balans. In 1950 kwam de zorg in verdubbelde mate terug. De voornaamste oorzaak was het uitbreken van de oorlog in Korea. Eens te meer leerden wij, dat de wereld één geheel is geworden. Door het uitbreken van de Korea-oorlog vlogen de grondstoffenprijzen omhoog. Onze ruilvoet verslechterde. Voorts waren wij in het raam van het Atlantisch Pact genoodzaakt om onze militaire uitgaven op te voeren, teneinde onze vrijheid te bewaren. Dat is onze dure plicht! Wij mochten niet langer verwachten, dat het tekort op onze betalingsbalans door Amerikaanse hulp zou worden gedekt. Door het Korea-conflict werd de voortgang van ons economisch herstel in aanzienlijke mate bedreigd.

De na een langdurige kabinetscrisis in Maart 1951 nieuw opgetreden Regering stond voor de noodzaak diep ingrijpende saneringsmaatregelen te nemen. Het is misschien goed er aan te herinneren, dat zij bij haar optreden een advies van de Sociaal-Economische Raad gereed vond. De politici hebben de laatste weken nogal eens geklaagd over de vertraging, die de S.-E.R. zou veroorzaken. Op één van de moeilijkste momenten in de na-oorlogse periode was de door hen zelf veroorzaakte vertraging aanzienlijk groter. Mede op grond van dit advies van de S.-E.R. besloot de Regering tot maatregelen op het terrein van de fiscale, monetaire, loon- en prijspolitiek, die er tezamen toe moesten leiden de consumptie met 5 pCt en de investeringen met 25 pCt te beperken.

Ik vraag mij wel eens af, of iedereen in Nederland wel beseft heeft van welke grote betekenis het was, dat de Regering destijds voor haar maatregelen niet alleen de instemming van de volksvertegenwoordiging verwierf, maar ook begrip bij de organisaties van werkgevers en werknemers vond. Ik geloof niet, dat er veel voorbeelden in de wereld zijn, dat een dergelijke pijnlijke operatie zich met zo weinig moeilijkheden kon voltrekken.

Als voorzitter van het N.V.V. heb ik in eerste instantie het meest te maken gehad met de consumptiebeperking van 5 pCt. Een maatregel, die in het gemiddelde arbeidersgezin van grote betekenis was. In dat gezin ligt een groot deel van het uitgavenbudget vast. Een schatting van 90 pCt lijkt mij niet onredelijk. Bij een verbruiksbeperking van 5 pCt van het totaal inkomen beperkt men de marge, waarvoor een keuze mogelijk is, dus met de helft. Ik acht het uitgesloten, dat deze destijds in het algemeen belang geboden maatregel zonder ernstige verstoringen in de arbeidsvrede had kunnen worden tot stand gebracht, indien wij niet hadden beschikt over de geleide loonpolitiek. Dat moge een ernstige waarschuwing zijn voor hen, die de geleide loonpolitiek thans overboord willen werpen.

De Regering meende de beperking van de investeringen via globale, fiscale en monetaire maatregelen te kunnen bereiken. Zij schrok voor de m.i. destijds noodzakelijke directe investeringscontrole terug. Het gevolg was, dat de investeringsbeperking zeer eenzijdig de publieke sector en de bouwnijverheid trof, met grote schade voor de werkgelegenheid. Het moge waar zijn, dat de beperking van het woningbouwprogramma tot 40.000 stuks slechts een korte tijd in de bedoeling heeft gelegen, die beperking heeft toch niet nagelaten haar invloed op de totale productie van woningen in 1952 uit te oefenen.

In het eerste halfjaar van 1951 was beperking dus punt één op de economische agenda van Nederland. Het tekort op de betalingsbalans moest worden weggewerkt. De dreigende uitputting van onze goud- en deviezenreserves, die in Juli 1951 een dieptepunt van f 900 miljoen bereikten, moest worden tegengegaan. De inflatie moest

worden bestreden. Hoe geheel anders was de situatie in 1952. Reeds in het tweede halfjaar van 1951 is de omslag gekomen. Over het gehele jaar 1951 was er van een betalingsbalanstekort nauwelijks sprake. In het tweede halfjaar was er een aanzienlijk overschot. Men kon dat verklaren uit het seizoenpatroon van de Nederlandse im- en export. Maar dat kan voor het gehele jaar 1952 niet meer. In dat jaar zal de betalingsbalans waarschijnlijk een overschot van f 2 miljard vertonen. De goud- en deviezenreserves namen toe van ca f 900 miljoen in Juni 1951 tot ruim f 3,5 miljard einde December 1952.

Wat zijn de oorzaken van deze voor de betalingsbalans zo gunstige ontwikkeling? Internationale zowel als nationale factoren hebben daartoe bijgedragen. Internationaal is vooral van belang geweest, dat de ruilvoet geen verdere verslechtering onderging, hoewel daarmee in de prognoses wel rekening was gehouden (zie bijv. advies Sociaal-Economische Raad inzake de in de naaste toekomst te voeren loon- en prijspolitiek). De prijsdaling op de wereldmarkt bracht mede, dat de na het uitbreken van het Korea-conflict opgebouwde extra voorraden werden geliquideerd. Voor een deel is de gunstige ontwikkeling van de betalingsbalans veroorzaakt door een omzetting van goederenvoorraden in goud- en deviezenvoorraden en dus weinig reëel. Nationaal is vooral van belang geweest, dat de militaire uitgaven bij de begroting zijn achtergebleven. Er zijn dus wel middelen vrijgemaakt, doch deze middelen zijn niet gebruikt.

Mogen wij nu uit het feit, dat de betalingsbalans een gunstige ontwikkeling heeft getoond, afleiden, dat 1952 in economisch opzicht een gunstig jaar is geweest? Ik zou het niet graag beweren. Als iedere medaille heeft ook deze zijn keerzijde. In de eerste twee kwartalen was van een stijging der productiviteit geen sprake. De werkloosheid werd voor het eerst na de tweede wereldoorlog een nijpend vraagstuk. Het is voor de lezerskring van dit blad waarschijnlijk niet nodig het verband tussen werkgelegenheid en betalingsbalans uiteen te zetten. Ik stel slechts vast, dat het niet voldoende is een evenwicht in de betalingsbalans te verkrijgen; het is noodzakelijk dit evenwicht bij een bevredigende stand van de werkgelegenheid te bereiken. Een aanzienlijk overschot op de betalingsbalans kan, zo gezien, een ongunstig symptoom zijn en was dat, naar mijn mening, in het afgelopen jaar ook.

De werkgelegenheidspolitiek moet dan ook thans nummer één op de agenda staan. De arbeiders zijn de crisis van 1929 en de massale werkloosheid, die daaruit voortvloeide, nog lang niet vergeten. In de landen achter het ijzeren gordijn is men er in geslaagd de werkloosheid uit te bannen. Men hoeft mij niet te vertellen, dat de prijs, die men daarvoor betaald heeft, te hoog is. Totalitaire dwangconomie, aantasting van de vrijheid van arbeid en consumptie, concentratiekampen met miljoenen dwangarbeiders zijn waarlijk geen aanlokkelijk perspectief. Maar zij, die geroepen zijn leiding te geven aan de oplossing van economische problemen, zullen goed doen te beseffen, dat de vrije westelijke wereld zich op straffe van haar ondergang niet opnieuw een massale werkloosheid kan veroorloven.

Tegenover hen, die betogen, dat wij ons geen risico's ten aanzien van de betalingsbalans kunnen veroorloven, heeft het N.V.V. dan ook in zijn advies aan de Regering van October gesteld, dat thans grotere risico's ten aanzien van het inflatiegevaar dan ten aanzien van het deflatiegevaar verantwoord zijn. Van verschillende zijden is op deze stelling critiek uitgeoefend. Er is zelfs gesteld, dat de vakbeweging de betekenis van het evenwicht in de betalings-

balans onderschatte. Deze stelling is in het licht van de na-oorlogse ervaringen echter moeilijk te verdedigen. Andere omstandigheden vragen een andere politiek. Dezelfde opvatting vond ik een artikel van de redactie van dit blad in het nummer van 11 Juni jl. In dit artikel las ik:

„Waar het in de toekomst, economisch gesproken, vooral om zal gaan is: het evenwicht te bewaren tussen de gemakkelijke weg van de financiële expansie — die intussen in bepaalde situaties inderdaad de juiste weg is, zo ook thans — en de minder gemakkelijke van de beheersing van het prijs- en loonpeil: het wandelen over de „berggraaf” met aan de ene zijde de gevaarlijke helling der deflatie, aan de andere kant die van de inflatie”.

Het N.V.V. is in zijn oordeel niet alleen blijven staan. De Raad van Vakcentrallen heeft in zijn adres van 15 December ll. hetzelfde standpunt ingenomen en, wat nog belangrijker is, de Regering heeft door de concrete uitwerking van haar beleid ten aanzien van de werkgelegenheidspolitiek doen blijken, dat zij die opvatting deelt. Voor uitvoering van openbare werken heeft de Regering via de begroting van Verkeer en Waterstaat f 25 miljoen en via het hoofdstuk Onvoorzien f 50 miljoen extra gelden aangevraagd en verkregen. Het zal er nu op aankomen deze gelden zo snel mogelijk tot besteding te brengen. Aan de doelmatige organisatie van de werkgelegenheidspolitiek dient nog wel het een en ander verbeterd te worden. Voorts is het woningbouwprogramma met f 80 miljoen verhoogd en is voor versnelling van de uitkering van vergoedingen voor materiële oorlogsschade f 50 miljoen ter beschikking. Dat alles met enkele kleinere posten vormt tezamen een programma van f 210 miljoen. Minister Suurhoff deelde in zijn begrotingsrede mede, dat bepaalde kringen (men vraagt zich af: „Welke?”) een programma van f 400 miljoen mogelijk achtten. Er zullen nog voorstellen met betrekking tot de belastingen volgen.

De maatregelen, die de Regering tot dusverre heeft getroffen, hebben vooral betrekking op het scheppen van additionele werkgelegenheid. Van nog veel groter betekenis is de bestrijding van de dreigende structurele werkloosheid, dus het verkrijgen van blijvende werkgelegenheid. Het N.V.V. heeft over dit probleem in het in Mei 1952 verschenen Welvaartsplan uitvoerig zijn mening neergelegd. Het zou mij te ver voeren daarvan ook maar een korte samenvatting te geven. Op één actueel punt wil ik ingaan, omdat het in het middelpunt van de belangstelling staat; dat is het vraagstuk van de belastingverlaging. Laat mij vooropstellen, dat de teruggang van de particuliere investeringen ook in de kringen van de vakbeweging grote bezorgdheid heeft verwekt. Ik besef volkomen, dat die teruggang voor de arbeiders niet minder gevaarlijk is dan voor de ondernemers. Zou de belastingverlaging een middel zijn om die teruggang in een stijging te doen verkeren, en zou geen ander middel ter beschikking staan om dat doel te bevorderen, dan zou ik mij tegen die belastingverlaging niet verzetten. Ik meen echter, dat een werkgelegenheidspolitiek, die zich tot belastingverlaging beperkt, tekortschiet. Er zijn andere wegen om de risico's van nieuwe investeringen te verminderen. Middelen, die bovendien meer selectief zijn dan een algemene belastingverlaging. Ik wijs bijv. op overheidsgaranties via de Herstelbank. Ik wijs er voorts op, dat investeringen, die veel risico's medebrengen en toch voor 's lands economie van grote betekenis zijn, steeds minder door het particulier initiatief ter hand worden genomen (Breedband).

Aan een programma van belastingverlaging stel ik daarom twee eisen. In de eerste plaats dient het niet alleen een verlaging van belastingen voor het bedrijfsleven te omvatten, doch ook een verlaging van de verbruiksbelastingen. Via een verlaging van deze laatste belastingen kan de afzet gestimuleerd worden, waardoor indirect de investeringen gunstig worden beïnvloed. Bovendien wordt door een evenwichtig programma de verdeling van het nationale inkomen niet scheef getrokken. Een tweede eis is, dat er garanties geschapen worden, dat de door de belastingverlaging bij het bedrijfsleven beschikbaar komende middelen ook inderdaad voor investeringen worden besteed en niet in de oude kous worden gestopt. Dat is fiscaal-technisch zeker geen eenvoudig probleem. Het toestaan van vervroegde afschrijvingen zou één van de vormen kunnen zijn, die hiertoe kunnen bijdragen.

Ik heb mij in het bovenstaande tot één aspect van de economische politiek beperkt. Het is echter m.i. op dit moment het belangrijkste aspect. Het is hét centrale economische probleem. De internationale kant van de vraagstukken heb ik daarbij nauwelijks genoemd. Dat is zeker niet, omdat ik van oordeel ben dat Nederland zijn problemen wel in nationaal verband kan oplossen. Ik ben mij er diep van bewust, dat de vrije wereld zijn economische problemen, ook het werkgelegenheidsprobleem, niet kan oplossen, indien wij in het bijzonder in Europa niet tot grotere economische eenheden groeien. De vakbeweging volgt met gespannen aandacht het studiewerk dat in het raam van de Verenigde Naties op het gebied van de werkgelegenheidspolitiek wordt verricht en dat vorm heeft gekregen in verschillende belangrijke rapporten. Zij heeft met teleurstelling geconstateerd, dat er bij de nationale Regeringen veelal niet voldoende bereidheid is om de aanbevelingen van deze rapporten te volgen en zij zal via haar internationale organisatie, het I.V.V.V., alles doen om die bereidheid te vergroten.

Ik ben mij voorts bewust, dat in het bijzonder een klein land als Nederland, met zulke sterke internationale economische verbanden, in zijn mogelijkheden van het voeren van een zelfstandige werkgelegenheidspolitiek beperkt is. Ik meen echter, dat die bewustheid ons niet tot dadenloosheid mag verleiden.

Het streven naar volledige werkgelegenheid is, als in het rapport Clark gesteld, in wezen het centrale economische probleem, waarvan, in nationaal verband, bijvoorbeeld de loon- en prijspolitiek, de fiscale en de monetaire politiek, de industrialisatie en de exportpolitiek aspecten zijn! Het is m.i. ook internationaal beschouwd het centrale economische probleem, waarvan bijvoorbeeld de economische hulpverlening aan de onderontwikkelde gebieden, het internationale streven naar economische stabiliteit, de politieke en economische integratie van Europa en zelfs de westerse defensiepolitiek uiterst belangrijke aspecten zijn.

Het is in het bestek van deze beschouwing uiteraard niet mogelijk hierover verder uit te weiden! Ik meen echter, dat het programma, dat ik in mijn beschouwing aangaf, nationaal gezien, is te realiseren. Ik meen, dat wij onze bijdragen moeten leveren voor een internationale werkgelegenheidspolitiek. Maar laat ons inmiddels niet vergeten het werk te doen, dat voor de hand en binnen ons bereik ligt.

Op de bres voor welvaart¹⁾

Bij de wisseling van het jaar plegen wij ons nog eens te bezinnen op wat het afgelopen jaar ons gebracht heeft en onmiddellijk daarop wenden wij het oog naar de tijd die voor ons ligt, worden wij ons onze wensen en onze verwachtingen bewust. De Nieuwjaarsdag verbindt een stukje verleden met een stukje toekomst.

Ditzelfde geldt voor het bedrijfsleven, uit de sfeer waarvan ik vandaag een kort woord tot u richt. De Nieuwjaarstijd is de tijd waarin de balans wordt opgemaakt, de boeken van het afgelopen jaar worden afgesloten en de begroting voor de komende periode wordt opgemaakt. De tijd, waarin wij nagaan of hetgeen wij het vorige jaar hoopten ook inderdaad is verwezenlijkt en waarin wij meer dan anders vorm geven aan nieuwe plannen.

Overzien we het afgelopen jaar in het Nederlandse bedrijfsleven, dan is er reden tot vertrouwen in de toekomst. De opgaande lijn, welke in ons economisch bestel sinds de bevrijding kenbaar is, heeft zich na een zekere terugslag op veel terreinen weer hersteld. Het steeds toenemende aantal personen, dat zijn arbeidskracht elk jaar aanbiedt, is vrijwel geheel in het arbeidsproces opgenomen. Dat het vraagstuk van de werkgelegenheid terecht thans als centraal punt in het economisch beleid is geplaatst, is eerder een teken van wijs vooruitziend beleid, dan een gevolg van tot dusverre opgetreden onrustbarende feiten, al is het aantal werklozen meer gestegen, dan wenselijk zou zijn.

Het vraagstuk van het tekort op de betalingsbalans heeft voor het eerst na de oorlog een veel hoopvoller aanzien gekregen, waartoe een bevredigende verhouding tussen onze invoer en uitvoer het hare heeft bijgedragen. Verstandig wederzijds begrip tussen werkgevers en werknemers heeft ook in het afgelopen jaar in ons bedrijfsleven conflicten tot een zeer grote uitzondering gemaakt. Kortom, ons economisch bestel heeft zich in rustig getij op voortvarende wijze in gunstige zin ontwikkeld ten bate van de welvaart van geheel ons volk.

Dit wil zeker niet zeggen, dat we het nieuwe jaar onbezorgd tegemoet treden. We leven in een soms verbijsterend roerige en oproerige wereld. Het oorlogsgeweld — dat ons nog uit een kort verleden in al zijn verschrikking zo duidelijk voor ogen staat — heeft onze aarde niet verlaten. Vele spanningen teisteren de internationale samenleving. Op enkele dagen vliegen van ons af staan vijandelijke troepen in actieve oorlog tegenover elkaar, terwijl op kortere afstand grote gevarenzones bestaan. Voor het behoud van onze vrijheid, waarvan wij de waarde wel nooit zo sterk gevoeld hebben als in de donkere jaren der bezetting, moet het zwaard weer gereed worden gehouden naast de ploeg. De militaire productie maakt thans een deel van de totale productie uit.

Op het internationale terrein behoeft gelukkig niet alleen van het militaire gewapen te worden gemaakt. In deze jaren zijn we getuige van een toenemend streven naar internationale samenwerking, waarbij men naar nieuwe vormen van vreedzame samenleving zoekt. Het spreekt vanzelf, dat de oplossing van de vele vraagstukken, welke hiermede gemoeid zijn, geruime tijd vragen zal en dat daarbij niet steeds dadelijk de beste weg zal worden gevonden. Ons land met zijn vele internationale verbindingen zal deze ontwikkelingen niet alleen nauwlettend moe-

ten volgen, maar hieraan binnen zijn mogelijkheden mede richting moeten geven, met een open oog voor het ideële doel, doch evenzeer met een reële kijk op het eigen belang.

De totstandkoming van de Benelux zal met hetzelfde enthousiasme moeten worden nagestreefd, waarmee dit doel jaren geleden is gesteld en waarmee toen de werkelijkheid is ter hand genomen. Dat er enige weerstand is in sommige kringen bij onze Zuiderburen, is, dunkt mij, een bewijs van onze eigen gegroeide economische kracht. Men zal ook daar tot de erkenning komen, dat een gezonde partner wenselijker is dan één, die door de oorlog ernstig is gehavend.

Ook factoren van binnenlandse aard hebben grote invloed op het economische gebeuren. In de afgelopen naoorlogse jaren is in een groot deel van de achterstallige binnenlandse behoeften voorzien. De zgn. inhaalvraag behoort, op zichzelf gelukkig, tot het verleden. En wil ons bedrijfsleven op volle kracht kunnen blijven werken dan is het nodig, dat wij onze producten vooral ook in het buitenland kunnen verkopen. Dit geldt niet alleen voor ons land, maar ook voor de meeste andere Europese landen, waardoor de internationale concurrentie zich thans weer in alle hevigheid ontplooit. De in de afgelopen jaren door allen in ons bedrijfsleven geleverde prestaties mogen groot zijn, het komt er op aan de resultaten hiervan voor de toekomst te bevestigen en te vergroten. We zullen ons hierbij in letterlijke en figuurlijke zin niet uit het veld mogen laten slaan.

Ons land zal het aandeel moeten hebben zowel in de civiele als in de militaire productie van de wereld, waartoe onze prestaties ons recht geven. Wanneer de Nederlandse ondernemer er op uittrekt om dit te bereiken, dan mogen wij vertrouwen hebben in eigen kunnen. Dan is er zeker geen enkele reden tot pessimisme of zelfs moedeloosheid.

Realisme, werkelijkheidszin betekent de feiten rustig onder ogen zien. Het is die eigenschap van ons volk, die ook ons bedrijfsleven in staat zal stellen zijn taak in het komende jaar te vervullen.

Ik ben er van overtuigd, dat er in vele bedrijven ook nu plannen bestaan, welke tot nieuwe investeringen zullen leiden en waarmede weer ruimere werkgelegenheid geschapen zal worden. Aan de uitvoering van elk plan evenwel zijn risico's verbonden. Het is een van de functies van de ondernemer om deze op zich te nemen en hij heeft getoond hiervoor niet terug te deinzen. Was het vraagstuk van de afzet van de door zijn onderneming vervaardigde producten of geleverde diensten in de naoorlogse jaren een probleem dat minder moeilijkheden opleverde dan normaal het geval was, thans is dit — ik zeide dit reeds — anders. En hiermede is ook het investeringsrisico aanzienlijk verhoogd. Het is mede daarom, dat de tijd dringt om de ontplooiingsmogelijkheden in nationaal verband te bevorderen, door zulk een herziening in ons belastingstelsel aan te brengen, dat deze risico's ook in de toekomst aanvaardbaar blijven. Hiernaast zullen wij bij voortduring moeten zoeken naar de meest doelmatige en doeltreffende productiemethoden, opdat met de minste offers de beste producten in de grootst mogelijke hoeveelheid worden voortgebracht. Dan zullen wij in staat zijn om onze economische positie, ook in de komende wereld van vandaag, te handhaven en te versterken.

Voor alles is echter nodig eendrachtige samenwerking

¹⁾ Radiorede, uitgesproken op 1 Januari 1953.

van allen. Samenwerking tussen werkgevers en arbeiders, samenwerking tussen bedrijfsleven en Overheid. Ik zou willen herhalen, wat ik ook wel eens eerder gezegd heb, dat in wezen de belangen van allen gelijk zijn. Werkge-

legenheid en welvaart, daarnaar streven wij allen. Ik hoop, dat wij aan het einde van 1953 zullen kunnen zeggen, dat het aan onze samenwerking niet heeft ontbroken.

Bilthoven.

T. J. TWIJNSTRA.

Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam

De nieuwe wereld.

Wij wisten, dat wij in het midden van deze eeuw een nieuwe wereld waren binnengetreden, maar wij wisten niet welke vormen zij zou aannemen. Wij weten nu, althans wij kunnen gissen, in welke richting en langs welke lijnen de nieuwe wereld zich voorlopig zal ontwikkelen.

Het zal zijn een wereld vol van tegenstellingen en spanningen: de spanning tussen blanke en niet-blanke volken; de spanning tussen Oost en West en dan óók nog de sterke spanningen die onvermijdelijk op zullen treden in de Oostelijke en in de Westelijke sferen zelf.

Blank en niet-blank. Het beperkt zich niet tot Azië: Rood-China, Korea, Indo China, Malakka, Birma. Het gaat verder, naar het Midden-Oosten, Iran en Irak, en het weet zich snel uit te breiden over het ons zo boeiende werelddeel Afrika: niet alleen in het Zuiden, in de Unie, maar óók in het Oosten, in Kenya, in het Westen, Goudkust en Nigeria, en in het gehele Noorden, van Marokko af tot Egypte toe is er beweging, verzet, soms opstand; en klinkt de algemene leus: los van hen die ons beheerst hebben. Een niet te stuiten ontwikkeling die tien, twintig, dertig jaar kan duren, maar die tenslotte in een onafwendbare scheiding van de twee rassen zal eindigen. Vurig gewenst mag worden, dat aan beide zijden de leiders en staatslieden gevonden zullen worden, die de contacten voor begrip en samenwerking zullen kunnen leggen en deze heftig kokende stromingen in goede banen zullen weten te leiden: mannen als Pandit Nehroe.

Oost en West. Het oordeel van de Engelse schrijver-dichter „dat zij elkaar nooit zullen ontmoeten” — wij mogen het hier nog eens herhalen — moge voor *dit* Oosten en *dit* Westen nimmer gelden. Integendeel. Met onuitputtelijk geduld zal moeten worden gezocht naar de wegen en middelen waardoor deuren en poorten eerst voorzichtig kunnen worden ontsloten om daarna wijd te worden geopend. Dit is het grote doel van de Engelse politiek, en als Churchill werkelijk met Stalin wil praten en als deze meent wat hij zegt: dat de twee wereldbeschouwingen in vrede naast elkaar kunnen blijven bestaan, dan moet op de duur de grote ontmoeting mogelijk zijn.

Dat *binnen* het *Oosten* de na-oorlogse structuurveranderingen zich niet zonder wrijvingen en tegenstellingen voltrekken ligt voor de hand. Men kan deze het duidelijkst afleiden uit de besluiten van het laatste Partij-Congres in Moskou, waar in de Partij ingeslopen misstanden scherp gelaakt zijn en waar een strenge discipline voor de leden der communistische Partij geëist werd en een uitnodiging aan allen gericht is, om opbouwende critiek van onder af niet achterwege te laten, daar deze voor het functioneren van een gezonde samenleving onmisbaar is.

Maar ook in het *Westen* zijn, zij het op andere wijze, tegenstellingen, botsingen en splingingen overal te ont-

dekken. Hoe moeilijk valt het Engeland telkens weer om de Verenigde Staten tot zijn inzichten te bewegen, het zij in het Russische, het zij in het Europese vraagstuk, het zij in de jegens de onontwikkelde gebieden te volgen politiek. En al zal de Anglo-Amerikaanse samenwerking nooit verbroken worden, zij lijdt nu en dan onder hevig knarsende wrijvingen.

Frankrijk kan de Amerikaanse voogdij maar zéér moeilijk verdragen, teminder waar Washington bovenal Duitsland steunt als een bolwerk waarin het, militair en economisch gezien, het grootste vertrouwen heeft. En juist die snel-opkomende kracht van de Bondsrepubliek maakt de Fransen opnieuw angstig en drijft hen te meer tot halstarrig vasthouden aan hun Saar-politiek.

Het nieuwe Europa.

Zo leeft het continent, het nieuwe, verminkte Europa, óók onder de druk van controversen. Er zijn genoeg pogingen gedaan om die te elimineren.

De Europese clearing is ontegenzeggelijk een succes geweest; zij heeft de handel belangrijk geliberaliseerd, wat alle betrokken landen, en zeker óók ons, ten goede is gekomen. Men heeft het Plan-Schuman ondernomen, waarvan het uiteindelijk succes echter nog zal moeten worden afgewacht.

Men heeft het Plan-Benelux zien geboren worden en slechts langzaam zien groeien onder krampen en stuipen.

Men heeft het grote plan van het Straatsburgse Parlement aangepakt en men tracht het ondanks alle teleurstellingen door te zetten.

Wij stellen ons wel eens de vraag, of al deze nobele pogingen, om binnen de kortst-mogelijke tijd tot de door velen zo hevig-verlangde Europese integratie te komen, meer of minder zullen moeten stranden, omdat zij gedeeltelijk voorshands te hoog gegrepen, gedeeltelijk in de praktijk echter al voorbijgestreefd zijn.

Europa, West-Europa, zal stuk voor stuk moeten worden opgebouwd, met omzichtigheid, met beleid en vooral met geduld. Samenwerking op militair gebied kan niet wachten, wil men van vandaag op morgen een behoorlijk gecoördineerd verdedigend, beschermend, waakzaam politieleger op de been brengen.

Maar de *economische* integratie moet eigenlijk, wil zij slagen, een natuurlijke groei hebben: zij moet niet supranationaal worden geordend, maar functioneel worden ontwikkeld. Het was die gedachte die ons er toe bracht om samen met de andere Kamers van het Rijngebied de Unie te stichten, die de bouw, de groei, de ontwikkeling van de Rijnlanden en de Rijnstromen kan opwekken en stimuleren. Daarom verdienen ook de ernstige pogingen om in de Rijnscheepvaart tot coördinatie te komen alle toejuiching; al te lang toch heeft deze tak van bedrijf aan overdreven concurrentie en aan gebrek aan begrip voor verstandige loyale samenwerking geleden.

De Rijn blijft met zijn zijrivieren de spil van het tegenwoordig Europa. Hier zullen de vrije volken elkander

kunnen ontmoeten, hier hun gedachten ontwikkelen, hier elkander de hand reiken. Daarom is het zo dringend gewenst, dat die ene donkere plek, welke de Rijnlandse samenleving bedreigt, wordt weggenomen: de Rijn is volgens dat nu bijna een eeuw oude statuut *vrij* en geen Rijnsoeverstaat mag reder of schipper van een andere staat verbieden goederen te vervoeren tussen de havens van zijn gebied. In één geval wordt van deze vaste regel afgeweken en hier ligt een spanning die zo spoedig mogelijk zal *moeten* worden opgeheven.

En dan is er nog één, zéér spannend moment voor het Continent: de economische en vooral de monetaire verhouding met Engeland en de Commonwealth.

Engeland heeft het zwaar te verantwoorden gehad: handelsbalans en betalingsbalans scheef, productieverhoging onvoldoende; het gehele Gemenebest met elkaar in de schuld, Engeland zwaar in het krijt bij de E.B.U. De nieuwe Kanselier van de Schatkist, Butler, de gevaren doorziende, doet wat zijn plicht is en neemt de maatregelen die van een bestuurder thans mogen worden verwacht. Hij roept tevens de Commonwealth-Conferentie bijeen, die zal moeten beraden en beslissen over herstel van commercieel en monetair evenwicht, over herstel van het pond sterling als internationale valuta en daarmee over het herstel opnieuw van Londen als handels- en financieel centrum van Europa, van de wereld.

Hoe zal het Gemenebest zich dan gaan stellen tegenover het vasteland? Zal het zijn rechten verhogen of verlagen, zal het in de Europese clearing blijven, zal het het „General Agreement on Tariff and Trade” (G.A.T.T.) opzeggen?

Dit zijn vragen, waarop het antwoord met spanning gewacht wordt, door héél het nieuwe Europa, niet het minst door het nieuwe Nederland.

Het nieuwe Nederland.

De oorlog heeft ons land niet alléén een nieuwe gedaante gegeven, maar óók . . . nieuwe kracht. Men zou het kunnen vergelijken met een stevig gewortelde boom: men kapt met forse slagen enkele zware takken uit zijn kroon en zie, niet alleen helen de wonden snel, maar het is alsof de stam, geprikkeld door die harde klappen, krachtiger omhoog schiet en links en rechts nieuwe loten zegevierend uitzwaait.

Inderdaad Nederland heeft zware takken uit zijn kroon verloren. De diepe wonden zijn zeker nog niet geheel hersteld, maar toch, land en volk zijn niet hopeloos getroffen, zijn allermint met moedeloosheid geslagen, maar zijn er in geslaagd zich op te werken uit de afgrond om, zodra zij weer vaste bodem voelden, die wilskracht en die daadkracht te tonen, die men van een zwaar geteisterd land en van een zwaar beproefd volk niet, of misschien juist wel, had kunnen verwachten.

Geven we ons rekenschap van het in luttele jaren bereikte: handelsbalans actief, betalingsbalans in evenwicht, budget vrijwel sluitend ondanks de zwaarste militaire lasten; deviezen- en goudvoorraad van de circulatiebank krachtig versterkt; handelsvloot opgebouwd; luchtvloot vernieuwd; industrie hersteld en uitgebreid; landbouw florerend en exportbereid; de opbouw van de geruïneerde steden vergevorderd.

Laten wij *bescheiden* blijven: die opleving en die nieuwe kracht zijn niet alleen te danken aan de ondernemingslust, de ijver en de toewijding van allen. Er waren de Marshall- en de M.S.A.-dollars die ons geholpen hebben; er was het Korea-conflict, dat de handel verlevendigde, de scheepsvrachten omhoog joeg en de nijverheid

werk verschafte; er is nog altijd de voortgezette koudeoorlog spanning die de economische curve niet laat dalen, maar tòch, dit alles zou niet geholpen hebben als de wil tot werken er niet geweest was.

Laten wij *waakzaam* blijven. Door de een of andere oorzaak zal, wat vroeger of wat later, de depressie moeten komen, die onze economie voor zware problemen stellen zal. Wij zullen dan met verliesgevende bedrijven werken, die de belastingen niet meer op kunnen brengen, waaruit de werkloosheidsgelden en al die andere uitgaven op sociaal gebied kunnen worden bestreden. Een gewaarschuwd man geldt voor twee. Laat de bedrijven, ook als het kan door minder zware belastingen, zich zo kunnen installeren en vernieuwen, dat men hier kan blijven werken zoals nu: snel en solide en goedkoop.

Laten wij *wakker* blijven. Onze toekomst, ons werkterrein ligt niet meer, zoals vroeger, in Indonesië. Twee nieuwe grote arbeidsvelden liggen vóór ons. Vooreerst West-Europa, het nieuwe West-Europa, dat wij moeten helpen opbouwen, paal voor paal en steen voor steen, niet, naar ons gevoelen, al dadelijk met supra-nationale machten en supra-nationale lichamen, maar door de functionele organen van het bedrijfsleven. Het dak moet de bekroning zijn van het huis, niet het begin.

En dan als tweede, brede en ruime werkplaats: die helemaal nieuwe wereld. Wij moeten die binnentrekken met onze schepen, met onze luchtvaart, met onze aannemers, met onze kooplieden, met onze industrieën, met onze emigranten. En wij mogen het zeggen: wij *zijn* die binnengetrokken. Mensen en bedrijven gingen uitzwermen naar alle hoeken van de wereld: Ge zult hen vinden op de Westkust van Australië of aan de Oostkust van Afrika, in het Midden-Oosten, overal in Canada, overal in Noord- of Zuid-Amerika. En dan toch óók nog, al trokken daar velen weg, in Indonesië, omdat men altijd nog de hoop niet kan opgeven dat wij, het zij met onze wetenschap, het zij met onze technische kennis, het zij met onze handelservaring dat land, dat wij toch nog altijd liefhebben, kunnen blijven dienen.

Ons klinkt in deze dagen soms in de oren het bekende lied dat Valerius (1616) gedicht heeft „op de toenemende scheepvaart”:

Waer dat men sich al keerd of wend
End' waer men loopt of staet
Waer dat men reyst of rost of rend
End' waer men henen gaet.
Daer vint men, 't sij oock op wat Ree
d'Hollander end' de Zeeuw.

En wij moeten er thans bijvoegen: de Fries en de Groninger, de Drentenaar en de Twentenaar, de Limburger en de Brabander, die van Gelre en van het Sticht, geen uitgezonderd.

Is het werkelijk zó, dat het nieuwe Nederland bezig is een stukje van de nieuwe wereld te veroveren, niet als vroeger met het zwaard in de vuist, maar wél met dezelfde ondernemingsgeest en durf? Zijn de veelvuldige reizen van Prins Bernhard er niet een sprekend bewijs van?

Als wij maar niet geloven, dat wij er zijn. Die verkenningen en koene ondernemingen in de nieuwe wereld geven als vroeger gevaren, tegenslagen, teleurstellingen en waar men in oude tijden te concurreren had eigenlijk telkens tegen één macht, Portugal eerst, toen Spanje, tenslotte Engeland, daar komen de mededingers nu van alle kanten opzetten: van het continent, uit de Commonwealth, uit de Verenigde Staten, spoedig weer uit Japan,

straks óók nog uit dat gesloten gebied dat Rusland en China omvat. De uiterste inspanning zal nodig zijn en een gedegen voorbereiding. Daarom is de arbeid van de Instituten, waaraan ook onze Kamer haar steun pleegt te geven — Afrika, Canada, Australië, Noord-Europa, Midden Oosten, Noord- en Zuid-Amerika — van zo onschatbare waarde. Al het geld, mits goed besteed, dat daarvoor uitgegeven wordt, zal zijn rente dubbel en driedubbel opbrengen. „Nederland in den vreemde”, het is geen droom meer, maar bezig volle glorieuse werkelijkheid te worden.

Het nieuwe gewest.

Van land tot gewest. Het was in vervlogen tijden, dat bestuurders van de provincie een hoogst achtenswaardig plechtig College vormden, dat toezicht hield op gemeentebesturen, op hoogheemraadschappen, heemraadschappen en polderbesturen, en op de uitvoering van waterstaatswerken binnen hun gebied.

Gedeputeerde Staten van de nieuwe tijd hebben in volle ontplooiing van hun taak nieuwe actieve arbeid gekregen of tot zich getrokken. Om er maar enkele te noemen: het ontwerpen van streekplannen voor grote delen van het gewest en het steun verlenen aan het verwerven en instandhouden en het behouden van elementen van natuurschoon binnen de provincie. Daarnaast — en hier begint de economische taak — het, in samenwerking met de Kamers van Koophandel en het Economisch Technologisch Instituut, bestuderen in het Economisch industrialisatie van het gewest en het, hiermede hand in hand gaande, verzamelen van gegevens en plannen tot afweer, althans tot beperking van dreigende werkloosheid, dit laatste als onderdeel van een in het gehele land ondernomen exploratie. Het vraagstuk van de mogelijke werkloosheid op grote schaal is gewichtig en hoogst ernstig en het steunt tot grote voldoening dat het provinciaal bestuur ook in dit werk enkele van de Kamers van Koophandel heeft betrokken.

Welk verschil in de behandeling van dit vraagstuk in vergelijking met vroeger. Het is nog niet zo héél lang geleden, dat men een economische crisis plotseling zag opkomen als een donder- of hagelbui en trachtte als de schade was aangericht, de gevolgen zo goed mogelijk te verzachten of te herstellen; óók Roosevelt's formidabele „New-Deal” was een maatregel nà de calamiteit.

Maar sedert enige tijd beschikt onze Regering over een economisch observatorium, dat tracht tijdig te waarschuwen, als bij een weerbericht, voor een depressie, die zich tot een storm of orkaan kan ontwikkelen of omgekeerd: voor een herstel onder hoge druk tot „mooi weer” en „bestendig”. Vanzelfsprekend vergist de leiding van het Observatorium zich wel eens — doet de Bilt het soms niet? — maar het feit alléén al, dat deze uitkijkpost er is en nu en dan het kraaiën, dat deze uitkijkpost laat horen, maakt koopman en industrieel voorzichtig en dwingt hen tot nogmaals nadenken, alvorens te snel en alléén maar op gevoel of visie af te handelen. En het maakt tevens onze landsbestuurders waakzaam om tijdig de commando's te geven voor zeil minderen, vastsjorren en ankers gereedhouden, om niet door „slecht weer” onverhoeds overvallen te worden.

Het werk van werkloosheidsbestrijding is niet gemakkelijk. Indien men bereid en in staat is uit de gemene middelen grote sommen te voteren voor Openbare Werken, zullen wegen, bruggen, kanalen en andere waterstaatswerken kunnen worden uitgevoerd zolang er nut-

tige objecten te vinden zijn. Maar beter nog is, als het kan, het aantrekken van nieuwe en de uitbreiding van bestaande industrieën, waarvan het laatste het verkieslijkt is, omdat dan tegenslagen, bij crisis of door de nu weer sterk het hoofd opstekende buitenlandse concurrentie, veel beter kunnen worden opgevangen.

Deze opgaaf, deze taak, behoort ons dagelijks bezig te houden, want het gevaar voor het naderbij komen van een crisis — het zij na zes maanden, een heel jaar of na een nog langere periode — bestaat en is latent aanwezig en er moet gezorgd worden, dat maar een zo klein mogelijk aantal mensen aan het moreel dodende van het niets doen zal zijn overgeleverd.

Luisterend naar dat sein uit de uitzichtstoren „weest op uw hoede” heeft, dunkt ons, de Regering wijs gedaan door tijdig de schepen met emigranten uit te zenden, zorgende dat het wassende getal der bevolking het vraagstuk om werk te kunnen geven niet al te moeilijk maakt. Het is jammer, dat deze emigratie moet plaatsvinden, want niet altijd de knapste en kundigste, maar wel de moedigste en ondernemendste mensen verlaten daardoor voorgoed het vaderland. Maar het is thans een eis die gebiedend is.

Van al deze beslommingen hebben ook Gedeputeerden hun deel op te vangen. En zij zijn dan ook geworden de nieuwe bestuurders van het nieuwe provinciehuis in het nieuwe gewest. De gehele nijvere streek van Maas en Merwede is daar dankbaar voor.

Het nieuwe Rotterdam.

Van gewest naar stad. Zal Nieuw-Rotterdam, zich oprichtend uit de puinhopen, zijn deel in die gemeenschappelijke grote taak op zich nemen? Het tracht het te doen, naar Oost en naar West. Naar het Oosten gekeerd strekt het de armen uit naar Hochrhein en Moezel, naar Neckar, Main en Donau. Het helpt, waar het kan, aan de ontplooiing van het Rijngebied; het spoort, waar het kan, aan tot samenwerking op de Rijn, in de havens. En het zal aan Rotterdam werkelijk niet liggen als een oproep wordt gedaan tot de west-continentale volken om samen op te trekken ter verdediging van de Europese economie, en de Europese cultuur, en de Europese beschaving. Erasmus noemde zichzelf niet voor niets „Roterodamus”. En Rotterdam noemt zichzelf niet voor niets „de Poort van Europa”.

Met de ogen naar het Westen neemt het deel aan de Nederlandse expansie overzee, neemt het deel met het nieuw-gebouwde en nieuw-geïnstalleerde instrument, de haven met kaden en kranen, met laadbruggen en losplaatsen. Nog altijd kan dit haveninstrument verbeterd worden: de radar tegen de mist; de correctie van de rivier bij Pernis om de nieuwe gigantische tankers van veertigduizend ton binnen te kunnen loodsen; en wat gedaan buiten rondedansen bij de Hoek van Holland uitvoeren en de toegang blokkeren. Faust, de historische Faust, is toch immers iemand geweest die soms rare bokkesprongen wist te maken!

Maar ondanks de verbeteringen die nodig zijn, ondanks de nieuwe uitbreidingen die dringend nodig zijn, is voorshands de haven volkomen berekend voor haar taak bij alle weer en wind.

De cijfers van de havenomzet blijven bemoedigend. Naar schatting zijn wij op weg de vooroorlogse cijfers te benaderen: in 1952 ruim 15.000 schepen met ruim 25.000.000 netto registertonnen en een goederenvervoer

van over de 41.000.000 tonnen, welk laatste cijfer wij gewoon zijn in onze gedachten met ongeveer een derde — de aanvoer van aardolie — te verminderen, omdat deze kostbare lading niet met andere aanvoeren gelijkgesteld kan worden. Beter wäre dan ook steeds te rubriceren: olie, kolen, ertsen, graan, stukgoed, want dit laatste is nog altijd dat wat de meeste arbeid en het meeste loon geeft.

Die nieuwe haven, haar honderden kranen trots en als het ware jubelend omhoogstekend, geeft ons de rust en de moed de bouw van de nieuwe stad steviger aan te vatten. Er is in de zeven jaar na de bevrijding veel gedaan en bereikt en tóch de stad bleef het aanzien geven hier van een woestijn, ginds van een ruïne. Begrijpelijk: in andere steden was het centrum gespaard, de buitenwijken geschonden. Hier viel de oude stadskern volledig ten prooi aan de verwoesting. Niet voordat die kern opgebouwd is, zal Rotterdam werkelijk weer een stad zijn.

De gang van zaken in het afgelopen jaar was reeds beoedigend. Door de totstandkoming van de kernfinanciering waarop velen gewacht hadden, is het bouwvolume in de binnenstad sterk gestegen: het was haast elke dag een eerste paal of een inwijding en terwijl met het grote winkelcentrum kon worden begonnen, kwam het Groot-handelsgebouw practisch gereed.

Maar toch, bij de aanvang van dit nieuwe jaar, zullen de armen opnieuw losgegooid moeten worden en zal een nieuwe vaart er in moeten worden gezet. Rotterdam zal moeten laten zien wat het stuwend, sjouwend, zwoegend bezig is te timmeren, te metselen en te hameren, om van de stad een nieuwe gave sterke moderne stad te maken. Pand na pand zal moeten worden gebouwd of herbouwd, straat na straat zal moeten herrijzen en, dank zij de verzekering en de loyale medewerking van de leider der Nederlandse Spoorwegen en zijn staf, zullen de nieuwe spoorbanen en de nieuwe perrons en de nieuwe stations op de Opbouw dag van 1955 voltooid zijn. En op diezelfde dag zal, naar wij mogen hopen, óók het transept van de Sint Laurens, het enige grootse historische monument dat ons uit de grote verwoesting is gebleven, plechtig kunnen worden ingewijd, ten blijke er van dat het hart van de stad weer klopt en slaat.

Aan deze nieuwe krachtsinspanning zal ieder burger deel kunnen en deel moeten nemen, óók het hele bedrijfsleven, óók onze Kamer. En wij kunnen vandaag niet beter doen dan tegenover ons wakker gemeenbestuur opnieuw de belofte af te leggen: met hoofd en hart en handen onverdroten en met volle kracht aan uw zijde.

* * *

De nieuwe toekomst.

Terwijl wij hierboven onze gedachten neerschreven over wereld en werelddeel, hing een dikke donkere mist over Europa, men kon slechts tastend lopen, varen of rijden. Ons kwam het voor een beeld te zijn van dat waarin niet alleen West-Europa, maar het hele Westen zich juist in die dagen bevond.

De Commonwealth Conference te Londen die zich immers met wereldproblemen had bezig te houden; de besprekingen tussen de „President-Elect” van de Verenigde Staten en zijn Ministers en staf op een kruiser bij het eiland Wake; de grote onrust juist weer in Afrika, waar in Marokko een nieuwe beweging dreigde; de nieuwe aanvallen in Indo China begonnen; de Saar-kwestie acuut; de ratificatie door Bonn van het verdrag met de Westerse mogendheden gesuspenseerd. Zwarte duisternis en een stilte vol spanning.

De nevels die over onze steden en havens gespreid lagen zijn opgetrokken, maar de politieke helemaal niet.

Gaven de communiqués na de Londense conferentie uitgegeven eigenlijk wel iets beters dan maatregelen tot bescherming van eigen huis en haard? Het kan immers ook niet anders. Men wist toch wel dat Amerika niet mee zou werken aan een verhoging van de goudprijs; men wist toch wel dat convertibiliteit van het pond nog een vrome wens moest blijven; men wist toch immers wel dat verruiming van de internationale handel op grote schaal juist met dat laatste vraagstuk nauw samenhang en daarom ook alleen maar als na te streven doel kon worden aanvaard.

Het met spanning verbeide bezoek aan Korea gaf geen nieuw licht en de stafbespreking bij hét eenzame eiland in de Pacific heeft ons niet doen ontwaken. De onrust in Afrika wordt krachtig onderdrukt, maar blijft smeulen. Aan de Jaloe en bij Hanoi telkens oplaaierend vuur; in Frankrijk het Kabinet dagelijks bedreigd en ten slotte toch gevallen; de Regering der Bondsrepubliek weet zich nauwelijks te wenden of te keren. Wij staren in het onbestemde en vragen ons af, of en hoe wij zelf een weg in deze duisternis kunnen vinden. Zijn wij nog in staat het te doen?

Dezer dagen kregen wij onder ogen het verslag van een hoogleraar, van elders gekomen, die Nederland én ook een goed deel van de ons omringende landen had bezocht. Hij kende ons land van vroeger en had er sympathie voor. „Het kan zijn”, zo schreef hij ongeveer, „dat het kwam door de stemming en de kleuren van de herfst, die mij somber maakten, maar mijn eindindruk was, dat Europa en ook Nederland mij toeleken moe te zijn, levensmoe en afgeleefd; voorbijgegangene schoonheid, voorbijgegangene kracht”.

Ons wil het voorkomen, dat de hooggeleerde bezoeker, waarschijnlijk ook door de beperktheid van de reisduur, niet helemaal heeft kunnen aanvoelen wat er in de geesten hier leeft en daardoor niet heeft kunnen onderscheiden tussen oud en nieuw.

Het oude Europa met zijn wondere kunstschaten, met zijn prachtige steden, met zijn schitterende kastelen, met zijn stijl, zijn traditie, zijn historie is een charmante herinnering waaraan wij ons koesteren en mogen blijven koesteren om er nu en dan nieuwe inspiratie aan te ontleenen. Want al dat schone en krachtige zijn scheppingen van de Europese *geest* en die is, men zal het ervaren, niet uitgedoofd en afgeleefd of levensmoe, integendeel. Het zal niet meer mogelijk blijken, samengedrongen als wij zijn in het kleingeworden territoir van het vrije Europa, de vitaliteit van vroeger uit te leven en om te zetten in werken van grote allure; het zal niet meer mogelijk blijken het scheppende koloniale werk van vroeger tijden voort te zetten. Maar de spirituele kracht geplant en gegroeid in dit deel der wereld is gebleven. Zij zal, hier toch telkens weer gevoed en gesterkt, worden uitgezonden naar alle hoeken van de wereld. Quo vadis, Europa? vroeg de geleerde schrijver en wij kunnen het juiste antwoord alleen dan vinden, wanneer wij ons weer in harmonie met de wereldontwikkeling voelen en weten.

Het tijdperk van de atoomenergie heeft ons totaal nieuwe inzichten zowel in de mikrokosmos als in de makrokosmos gebracht. Wij begrijpen nu, dat enerzijds door de splitsing van het atoom, het kleinste denkbare deeltje, een ongekende energiebron vrijkomt en weten anderzijds, dat door samentrekking van de oernevels nieuwe werelden ontstaan.

Wat zich in het heelal voltrekt, voltrekt zich op het

ogenblik óók in onze Westerse samenleving. Hoe meer de massa zich in *bewuste* individuen splitst, hoe groter de energie die zij gezamenlijk kunnen ontketenen en er rijst alleen nog de vraag, waarop deze kosmische energie van de Westerling in de toekomst gericht zal zijn; op dood en vernietiging of op het ontstaan van nieuwe werelden?

De ervaring heeft ons geleerd, dat zich praktisch elke nieuwe uitvinding als een destructief middel aangediend heeft, vóórdat het menselijk inzicht deze als een constructieve mogelijkheid tot verwezenlijking van een hoger doel heeft begrepen.

Ruimte scheppen moet het parool voor ons dichtbevolkt en met energie geladen Europa zijn en waar zouden wij Westerlingen dit beter kunnen doen dan in die Zuid-Amerikaanse landen, die ons hiertoe de hand reiken?

Wij weten héél goed, dat dit sporadisch al lang gebeurt; maar individuele en zelfs groepsgewijze emigratie spreekt niet tot de verbeelding van de massa en is ook geen grootse taak, waaraan *geheel* Europa zich met enthousiasme en nieuwe levensmoed zou kunnen wijden.

Zou bijvoorbeeld Brazilië aan het Westen een gedeelte van zijn onmetelijke ruimte willen verpachten, zodat wij daar uit het oerwoud en de pampa's vruchtbare streken kunnen laten ontstaan? „Operation Commonwealth” hebben de Engelsen een soortgelijk plan voor de systematische hergroepering van hun bevolking en hun bedrijven over het Gemenebest genoemd; „Operation Nato” zou ons plan moeten heten.

Om ons eens terug te komen op de zoëven genoemde schrijver, zouden wij dit willen zeggen: „Wij geloven *niet* dat Europa levensmoe is. Europa heeft alleen nog geen nieuw *gemeenschappelijk* levensdoel en geen uitlaat voor zijn opgehoopte energie gevonden en meent nu door een overmaat van beperkingen en bepalingen, van barrières en tarieven de winstige nog resterende levenskansen van zijn bevolking angstvallig te moeten bewaken.

Ruimte scheppen en ons aan de makrokosmos spiegelen, moet onze allereerste *gemeenschappelijke* taak zijn en pas *daarna* kan de individuele energie vrijgelaten worden.

In Straatsburg is het plan aangenomen om voortaan de *Afrikaanse bezittingen* der Westerse mogendheden gezamenlijk tot ontwikkeling te brengen. Wij hebben dit plan — hoewel wij de daaraan verbonden bezwaren geenszins onderschatten — natuurlijk van ganser harte toegejuicht, omdat het *geheel* ligt in de geest van het werk dat het Afrika-Instituut als pionier heeft verricht.

Maar behalve dat wij ons de vraag moeten stellen, of die streken van het zwarte werelddeel voor Europese nederzettingen *op grote schaal* geschikt zijn, hebben wij in een belangrijk gedeelte van Afrika met *afhankelijke* of *semi-afhankelijke* gebieden te maken, die zich op de duur aan de *politieke* Westerse invloed wensen te onttrekken. Zolang zij dit stadium niet bereikt hebben, zal ieder verder opdringen van de Westerse invloed in *die* gebieden in *breed verband*, al is deze nog zo zuiver en onbaatzuchtig bedoeld, door onruststokers als een nieuw soort koloniale uitbuiting gebrandmerkt worden, wat een groot beletsel voor een vreedzame ontwikkeling is.

Anders is het in Zuid-Amerika. Daar bieden *onafhankelijke* Regeringen ons Europeanen *aanstonds* een nieuwe levenskans en het zal de taak der Atlantische Gemeenschap moeten zijn, de concessie te verkrijgen om een gedeelte van deze braakliggende mogelijkheden in „New Land” voor *allen* te herscheppen.

In dit grote Europese vredesoffensief moet Nederland voor zijn deel opkomen; dan behoeven wij niet bezorgd te

zijn voor de toekomst van ons land, óók niet van onze stad.

„Stabilis fortuna merenti”, voorspoed blijft bij hem die het *verdiert*, was de spreuk van een van de grootste Rotterdamse kooplieden in vervlogen tijden.

Laat dit in de nieuwe toekomst die voor ons ligt óók de spreuk zijn van een altijd actief bedrijfsleven en van een altijd actieve en altijd parate Kamer van Koophandel voor Rotterdam.

Rotterdam, 2 Januari 1953.

LONDON LETTER

Comment on the communique issued by the Commonwealth Economic Conference has fairly unanimously condemned it as vague, platitudinous, uninformative, commonplace, and even self-contradictory. This reception stung the Chancellor of the Exchequer into complaining at the attitude of his critics; he asserted that the talks were the most successful for twenty years. Who then is right? It seems to me that both critics and the Chancellor are right, for the very simple reason that they are talking about different subjects. The critics, faced only with the communique, have to read into it what they can and hence they grumble. The Chancellor, however, aware of all the debates, the clash of views, the warm human aspect of the meeting and the emotional and psychological trains set in motion feels that less than justice has been done to the conference. There is, to my mind, as much difference between the critics and the Chancellor as there is between the spectator outside the theatre viewing the playbill and the still photographs, and the person who has sat in the luxury and atmosphere of the stalls.

The Chancellor could be wrong in his judgment of the results which the conference can bring. The enthusiasm and tolerance which came after days of intimate and arduous interchange of view will probably shrivel a little as the prime ministers go back to their own countries and are faced with critics insisting on knowing what Daddy has brought back in his bag after his foreign travels. Some of the hardwon agreement will almost certainly be lost. But that is not a phenomenon confined to this conference.

There was, of the change in the economic climate, a larger willingness to co-operate. Those gold and dollar reserves have been down to a perilously low level and those who had earlier criticised the sterling area were now not so sure of their ability to weather any storms alone. History was repeating itself with just that difference that stops the repetition being monotonous: in the late thirties, the countries of the Commonwealth were disputing among themselves so much that solidity in a war seemed impossible. Yet... the result is now well-known.

Three main policies can be distinguished by the prime ministers' agreements: trade not aid, a development of the vast Commonwealth resources, and a greater stability in the prices of raw materials. In some places the policies overlap and this duplication affords some sort of guarantee that the plan will go forward as a whole, rather than for one part to be developed at the expense of another.

The drain on the dollar and gold reserves has been

stopped and the next move will be to increase the reserves and to replace the trade which had to be sacrificed at the time of the emergency. Nothing has happened which shakes my belief that much can be done in this direction without the help of the U.S. No less than forty-three countries are not allowed to use sterling earnings for the purchase of dollar goods. If it's more aid we need to set us on our feet, then Uncle Sam will have to be ready to part up, and if Uncle Sam is unwilling to act this way, there's nothing that the horse led to the water can teach him. If, on the other hand, the objective is expanded trade, the U.S. has to open its doors for the larger flow of goods into that country. And that means a reduction in tariffs. So, either way — aid or trade — the buck has been passed back to the U.S. The useful part of the conference has been the clarification of the views of the different units of the Commonwealth and the emergence of an agreed plan to put to the U.S. The important question is how far the unified Commonwealth will remain united, when negotiations are opened.

The development of the Commonwealth resources is much more of a domestic subject. But it is a thorny one, all the same. There has been no lack of effort in developing Commonwealth resources; some — only some — of it has been unwise. There was the foolishness of the ground-nut scheme. There has been the industrialisation of places such as Australia and South Africa — an unwise diversion of scarce materials to form an undesirable competition, according to the British, but an essential development for economic and strategic purposes, according to those responsible for initiating them. Then there have been expansion programmes on which opinions are less sharply divided: an increased production of copper in Rhodesia, the bigger output of Canadian aluminium, and the development of the gold mines of the Orange Free State, together with the hunt for uranium. These schemes are not without their problems. Company tax is now so heavy that internal financing of the copper-belt expansion is almost impossible, so some of the companies have emigrated to a less austere tax climate. This is for the ultimate good of the Commonwealth as a whole, yet the U.K. Treasury is not so sure that it can allow the same privilege to the other producers, and it has been pondering the subject for six months without reaching a decision. Since nationalism is rife all over the world, altruism seems a little difficult and this will hinder the development of the Commonwealth on a broad basis. The course of the stock markets in the developing mines in the Orange Free State shows that private investors will not or cannot dip their hands into their pockets. To establish an official body to examine schemes and to direct money into what are considered to be proper channels seems easy enough, if you accept the premise that such a decision can be and will be made by official planners. I doubt it. Is the British Chancellor and the cabinet prepared to accept the implications in the cheapness of South African coal? And even if they were so prepared will the coal miners and the employees of the coal users be likely to agree? Not on your life. Before accepting such a thesis remember once again, the ground-nut fiasco — the result of an officially-sponsored plan.

Commodity disagreements are as old as the words „markets” and „haggling”. And the ascendancy of one side is always accompanied by the plea that it is making up previous losses. In a world at rest, the concept of a „fair price” might — note the caution: — be agreed, but

after a period of inflation, the concept is unthinkable. And if the future is deflation — or even more inflation for that matter — an agreement on a fair price is dreaming for the moon.

And now to turn from international consideration, there are a few events of note at home. If there is to be no sudden bid for freedom of sterling, there is a continued advance towards internal freedom of choice. Greatly daring, the Chancellor has decided to abolish price control and the subsidy on eggs next spring. Gloomy forecasts have been made concerning prices, but these are based on the supposition that the marketing arrangements are collecting most of the eggs for the ration. The Chancellor does not subscribe to that idea, nor can anyone who either lives in the country, or owns a car and who know his way around.

The Minister of Housing is to permit the building of houses up to 1,000 sq. ft. — a three bed-roomed type of house — provided that certain requirements are observed, the chief being the limitation on the amount of timber used. An all-party inquiry is to be held into rents. This is an unexpected step forward, but some left-wing commentators want any increase in rents to be used for repairs and decorations, that is to say for the benefit of the tenant. While the right-wing publicists are demanding that the landlord should be allowed some relief from the rise in the cost of living over the year.

Then there's the budget deficit, now over £ 900 millions against £ 547 millions this time last year. Within the next few days revenue should soar, but there is little support outside of official circles for any hope that Mr. Butler's budget will turn out as he hoped. And it is this budget deficit which is at the bottom of most of the critical remarks about the Commonwealth conference. If such a matter under the close supervision of one man and his experts cannot be controlled, how much less the autonomous members of the Commonwealth? If the Budget surplus does not materialise, where does the money for financing development to come from, and what happens to the plans laid in expectation of the finance being available, but later found to be lacking?

Finally, the motor industry has set the tongues wagging. Standard Motors has cut the price of the Vanguard by £ 125. Now, some of this is a present by Standards to their customers at the expense of the Chancellor — alas, for his budget surplus. In fact, it is really two presents: one, a cut in purchase tax because of the lower basic price; the other, a smaller income and profits tax as a consequence of lower profits. How important the second item is, cannot be ascertained at present, for if as seems probable, these Vanguards are to be sold at a loss, the Exchequer will forfeit the tax that would have been made if the price had been maintained and if — an important proviso — the cars had been sold. But the loss of tax will be larger than that, for any loss incurred by the makers will cancel some of the profit made earlier in the company's financial year.

An example will probably make the contention clear. Suppose that the company has already made £ 100,000 gross profits, and that tax will take £ 60,000; and suppose that the cars would have realised a further £ 20,000 profits, of which tax would absorb £ 12,000, making a total tax bill of £ 72,000. If the company makes a loss of £ 30,000 on this bargain sale, gross profits will be only £ 70,000 on which tax would be £ 42,000. The decision to cut the total price of the cars, excluding purchase tax, by £ 50,000 involves the Treasury in a loss of £ 30,000.

Somebody is playing Father Christmas with somebody else's money.

What else do you expect when manufacturers are having to give up to eight months' profits in a year to the Government?

London, December 24, 1952.

HENRY HAKE.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de beide laatste verslagweken van het oude jaar zeer krap. De oorzaak van de omslag, welke vrij onverwacht kwam, was gelegen bij onttrekkingen aan de banken. Deviezenmutaties kunnen hierbij nauwelijks in het spel zijn geweest; de totale voorraad van goud en deviezen van De Nederlandsche Bank steeg tussen 15 en 29 December nl. nog met f 40 mln. Een belangrijke factor was ongetwijfeld de omzetting van giraal in chartaal geld; tussen genoemde data steeg de bankbiljettencirculatie met niet minder dan f 157 mln. Window-dressing bij de banken zal bij de verkrapping geen belangrijke rol hebben gespeeld; dit kan althans worden afgeleid uit het betrekkelijk geringe aanbod van callgeld, van welk crediet de notering dan ook ongewijzigd op $\frac{3}{4}$ pCt, dus $\frac{1}{4}$ pCt boven het minimum bleef gehandhaafd.

De krapte kwam o.a. in enig aanbod van schatkistpapier op de open markt tot uiting. De marktdiscounto's kwamen hierdoor — vooral voor de korte looptijden van één tot enkele maanden — boven 1 pCt. Hiermede stegen zij dus boven het officiële afgiftetarief voor jaarspromessen van de Agent van het Ministerie van Financiën ad 1 pCt, hetgeen vrijwel steeds een teken is van verkoopdruk op de markt. Verdere symptomen van de krapte waren het oplopen van de post „Voorschotten in rekening-courant” op de weekstaat van 22 December en het voor het eerst sinds geruime tijd wederom verschijnen van door De Nederlandsche Bank in disconto genomen papier op genoemde weekstaat (per 22 December ten bedrage van f 50 mln).

De geldmarktsituatie gedurende deze weken vormde een scherp contrast met het algemene beeld van de geldmarkt gedurende het jaar 1952, dat zich kenmerkte door geldruimte. Deze laatste werd vnl. veroorzaakt door de groei van de Nederlandse deviezenvoorraad. Aangezien de tegenwaarde daarvan in hoofdzaak in de vorm van giraal geld werd aangehouden — vermoedelijk vooral door het bedrijfsleven — bracht deze deviezenaanwas voor de banken per saldo een stroom van ingaande middelen mede, die ten gevolge had, dat de noodzaak om door afstoting van schatkistpapier op de markt geld te maken, zich slechts weinig voordeed.

De kapitaalmarkt.

Het aandelenkoersniveau vertoonde gedurende de tweede helft van December weinig verandering. Het aanbod van stockdividenden, die door een aantal ondernemingen nog in het oude jaar werden uitgekeerd, werd relatief goed opgenomen. Voor enige Indonesische openbare nutsbedrijven bleken nationalisatieberichten een hausse-motief te vormen. Op de obligatiemarkt werd de vaste stelling van de laatste maanden over het algemeen gehandhaafd.

Terugziende op de ontwikkeling van de aandelenkoersen in 1952 kan daarover, evenmin als over die in 1949,

1950 en 1951, veel gunstigs worden gezegd. De algemene aandelenindex daalde blijkens onderstaande cijfers in 1952 van 143,5 tot 136,8, d.i. met bijna 5 pCt (in 1951 vond een daling plaats van 151,3 tot 143,5, d.i. met ruim 5 pCt). Ook in 1952 was dus wederom het saldo koersverlies gemiddeld groter dan het behaalde rendement, indien men bij dit laatste met de inkomsten- en vermogensbelasting rekening houdt. Industriële aandelen vertoonden een koersdaling die niet veel van de gemiddelde daling afweek; bij scheepvaartfondsen was de achteruitgang groter dan het gemiddelde, terwijl daarentegen bankaandelen, die overigens een min of meer obligatieachtig karakter dragen, zelfs een stijging ondergingen.

Obligatiebelegging heeft in 1952 aanzienlijk beter resultaten afgeworpen dan aandelenbelegging. Uit onderstaande tabel blijkt, dat de koersstijgingen hier relatief groot waren. Opmerkelijk is de uitzondering, die onder de staatsleningen wordt gevormd door de dollarlening, welke juist een koersdaling vertoonde. Deze gang van zaken illustreert een van de hoofdtendenties van zowel de aandelen- als de obligatiemarkt in 1952, nl. het gestegen vertrouwen in de gulden, te weeg gebracht door de sterk verbeterde Nederlandse betalingsbalanspositie, dat leidde tot een verschuiving van de voorkeur voor „Sachwerte” (of liever wat de beleggers gewoonlijk daarvoor verstaan) en dollarbeleggingen naar guldenbeleggingen.

	28 Dec. 1951	24 Dec. 1952	30 Dec. 1952
Aand. indexcijfers.			
Algemeen	143,5	136,5	136,8
Industrie	205,4	195,9	196,3
Scheepvaart	172,3	150,1	149,4
Banken	123,8	128,6	128,8
Indon. aand.	44,5	41,3	41,5
Aandelen.			
A.K.U.	157½	149½	150
Philips	168¾	159¾	159%
Unilever	183¼	173½	174
H.A.L.	184½	125¾	125
Amsterd. Rubber	91¼	77	76
H.V.A.	97	80¾	80¾
Kon. Petroleum	288	308¾	309½
Staatsfondsen.			
2½ pCt N.W.S.	709/16	76¼	767/16
3-3½ pCt 1947	85¾	93½	93½
3 pCt Invest. cert.	88¾	94¾	95
3½ pCt 1951	93¼	98¾	99
3 pCt Dollarlening	96¾	92¾	92¾
Diverse obligaties.			
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	90¾	97¾	97½
3½ pCt Bataafsche Petr.	92¾	98¾	98¾
3½ pCt Philips 1948	91¼	96¾	96¾
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	85	91	93

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in November 1952

De algemene toestand van de geldmarkt.

Vóór het openstellen van de intekeningen op de jongste Staatslening op 20 November jl. was de geldmarkt, evenals tijdens de vorige maanden, zeer ruim.

Zoals vroeger reeds opgemerkt, moet deze toestand van de markt worden toegeschreven aan verschillende factoren, waaronder vooral de stijging van de bankdeposito's en de stagnatie van de kredietopnamen, die in sommige sectoren zelfs verminderden. De bankdeposito's ondergingen verder de invloed van de factoren die wij in onze vorige kroniek ¹⁾ hebben uiteengezet. Meer en meer lijkt hierbij evenwel het accent te moeten geplaatst worden

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 3 December 1952.

op de weerslag van de tekorten in de uitvoering van de begrotingen — gewone en buitengewone samen — op de geldomloop.

De uitgifte van hogervermelde Staatslening had ondertussen de traditionele incidentie op de geldmarkt. In het vooruitzicht van intekeningen door hun cliënten met een tegoed op rekening, hebben de banken op voorhand reeds een bijkomende liquiditeitsreserve gevormd, die ze onder de vorm van callgeld op de markt uitleenden, in afwachting van de storting aan de Schatkist. De eerste belangrijke storting had plaats op 2 December, zodat de geldmarkt slechts na de einde-maandvervaldag de weerslag van deze terugtrekkingen onderging. Sedertdien is de markt minder ruim geworden, zonder evenwel van krapheid te mogen spreken. De banken zagen zich ook gedwongen wat meer papier bij de Nationale Bank te herdisconteren, omwille van de intekeningen op de lening met tegoeden op rekening.

Naast deze oorzaak van minder ruimte op de geldmarkt, mag daarenboven niet uit het oog worden verloren, dat reeds begin December de banken stilaan voorbereidselen treffen met het oog op de vervaldag einde jaars. Vele ondernemingen doen trouwens hetzelfde, en zoeken hun liquiditeitspositie te verbeteren. Zulks heeft onvermijdelijk voor gevolg dat papier met vervaldag einde van het jaar slechts moeilijk wordt opgenomen.

Deze mindere ruimte op de geldmarkt had anderdeels voor gevolg dat op de markt van het privaat disconto de rentevoet met 1/16 pCt steeg. Anderzijds blijkt de markt voor langer papier, t.t.z. tot en met 2 jaar looptijd, zeer karig van middelen voorzien. Daarenboven kan de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid, die over ruime liquiditeiten beschikt, bezwaarlijk papier op 2 jaar opnemen, daar zij ingevolge de hogere kostprijs van haar gelden een voor deze termijn te hoge rentevoet zou moeten aanrekenen.

Kredietverlening van de banken aan de private economie (in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 Dec.	4.168	5.171	23.117
1949 Dec.	3.339	4.006	24.506
1950 Juni	3.696	4.082	26.582
Dec.	8.543	10.110	27.739
1951 Maart	8.781	10.567	29.592
Juni	7.707	9.511	29.921
1952 Jan.	7.435	7.581	33.550
Maart	7.467	7.620 ¹⁾	33.470
Juni	6.875	5.220	32.913
Aug.	6.421	5.409	33.507
Sept.	5.341	3.981	34.878
Oct.	4.910	3.831	36.952
Nov.	—	3.897	—

¹⁾ Cijfer van 3 April.

Zoals hoger vermeld zijn de verdisconteringen bij de Nationale Bank begin December opnieuw gestegen. Het globale volume van de kredietverlening van de banken aan de private economie is eveneens nog verder gestegen. Hierbij dient evenwel bedacht, dat de banks ingevolge de voorstaan hun kredietverlening uit te breiden, en daarom ook veel breder geworden zijn bij het toestaan van kredieten voor aankopen op afbetaling en voor persoonlijke doeleinden.

De toestand van de banken.

De bankdeposito's hebben in November waarschijnlijk een nieuw toppunt bereikt. Afgezien van de algemene factoren die aansturen op een uitbreiding van de geld-

omloop, dient bij de beoordeling van de evolutie der bankdeposito's eveneens rekening te worden gehouden met een normalisatie van de verhoudingen tussen de chartale en de girale omloop. Terwijl de chartale omloop einde September jl. indexcijfer 427 bereikte op basis van het gemiddelde der jaren 1936/38, bereikten de bankdeposito's tegenover deze referentieperiode slechts index 336. Waarschijnlijk staat de girale geldsector in zijn geheel wel op hetzelfde peil als de biljetten en muntenomloop, ingevolge de zeer scherpe uitbreiding van de tegoeden bij het Postchequeambt. De geleidelijke regularisatie van de fiscale toestand van vele bedrijven en particulieren na de verwarring en onzekerheid geschapen door de munt-saneringsbelastingen, is ongetwijfeld niet vreemd aan deze tendentie, alhoewel ook de systematische actie van vele banken niet mag worden uit het oog verloren.

Toestand van de Belgische banken (in miljoenen franken)

	Einde 1950	Dec. 1951	Maart 1952	Sept. 1952	Oct. 1952
Actief					
Kas, Nationale Bank, P.C.	2.853	3.448	3.244	2.105	2.075
Daggeld, banken, holdings	6.524	6.860	5.974	5.496	5.535
Kredieten aan priv. econ.	27.739	33.364	33.470	34.878	36.952
Handelsswissels	6.845	9.498	10.248	11.343	13.448
Prolong. en voorschotten tegen effecten	764	773	707	1.175	1.127
Diverse debiteuren	13.996	14.958	14.412	14.160	13.829
Accepten	6.134	8.135	8.103	8.199	8.549
Kredieten aan de Overheid	34.856	38.951	40.165	41.087	43.515
Speciaal papier	28.340	31.957	32.943	33.336	35.429
Genoteerde Staatsfondsen	6.516	6.994	7.222	7.691	8.086
Vastgelegde middelen	1.215	1.266	1.275	1.320	1.337
Totaal actief	78.085	90.363	91.545	93.606	99.495
Portef. van de N.B. en de parast. instellingen aan papier door banken geherdisconteerd	8.543	7.526	7.467	5.341	4.910
Passief					
Deposito's en crediteuren	53.571	58.804	59.980	61.404	64.855
Zicht	47.693	53.143	54.019	54.878	58.194
Op meer dan 30 dagen	5.878	5.661	5.961	6.531	6.661
Oblig. en kasbons	272	557	871	848	881
Eigen middelen	5.064	5.629	5.447	5.718	5.720

De goud- en deviezenmarkt.

In de loop van November zijn de noteringen van het goud aanvankelijk verder gedaald. Einde maand en vooral begin December viel een lichte heropleving waar te nemen, in aansluiting met de bespreking op de Commonwealth-conferentie nopens een eventuele herwaardering van het goud.

Noteringen op de vrije goud- en deviezenmarkt

	Oct. 1951	Dec. 1951	Juni 1952	Oct. 1952	Nov. 1952
Niet officiële markt					
Goud per gram	74,375	72,50	67,50	63,875	62,75
Gouden pond	675,125	657,50	622,50	598,75	562,50
Officiële biljettenmarkt					
Papieren pond	126,50	130,50	137,75	130,—	130,75
Franse frank (100)	12,90	12,82	13,6875	12,725	12,775
Zwitserse frank	12,55	12,45	12,45	12,—	11,90
Papieren dollar	55,125	54,25	53,60	51,325	50,925
Gulden	12,90	13,20	13,1875	13,175	13,175
Duitse mark	10,45	10,80	11,70	10,875	10,95

Het papieren pond verbeterde lichtjes zijn koers, terwijl de gulden prijshoudend bleef. De Zwitserse frank en de dollar brokkelden wat af. Doch alles samen genomen zijn de verrichtingen op deze markt weinig belangrijk.

De obligatiemarkt.

De noteringen van vastrentende waarden vertoonden tijdens de maand November een grote beweeglijkheid, ingevolge de arbitrageverrichtingen doorgevoerd met het oog op de intekening op de nieuwe Staatslening. De verlopen van langlopende Staatsfondsen gingen verder door en de koersen dezer obligaties liepen meestal licht terug.

De daling van de 4 pCt Bevrijdingslening (fr. 0,35) is echter opvallend.

Ook de koersen van de Schatkistcertificaten noteerden lager, behalve de 3½ pCt Schatkistcertificaten 1942, 1e en 2e reeks, die opnieuw een koerswinst boekten en de 4 pCt Schatkistcertificaten 1943 en 1947 die koe-svast bleven. De baisse was het belangrijkste bij de 4 pCt Schatkistcertificaten 1949 (fr. 0,65). Het koersverlies der Schatkistcertificaten ontstond vooral van 20 November af, blijkbaar ingevolge arbitrageverrichtingen. Hetzelfde verschijnsel deed zich voor bij de 4½ pCt leningen 1951 en 1952/62.

De koersstijging werd geremd bij de obligaties van parastatale instellingen en bij de leningen van de steden en de gemeenten. Bij de obligaties van private vennootschappen was de stemming ietwat zwakker dan tijdens de vorige maand.

De inschrijvingen op de nieuwe Staatslening gebeurden in een sneller tempo dan in Juni jl. en overschreden op 10 December het cijfer van fr. 8,8 mrd, waarvan evenwel een belangrijk gedeelte werd opgenomen door parastatale instellingen of onderschreven met gelden voortspruitend uit de verkoop van andere overheidsfondsen. Naar verluid zou ook het Rentenfonds op ruime schaal zijn moeten tussenkomen op de markt, omwille van de verkopen van bestaande Staatsfondsen met het oog op de intekening op de nieuwe lening. Het Rentenfonds had van de verbetering van de stemming op de obligatiemarkt tijdens de jongste maanden gebruik gemaakt om zijn vroeger door steunaankopen verworven overheidsfondsen terug op de markt te brengen.

Rekening houdend met de intekeningen door aanwending van tegoeden op het Postchequeambt of bij de private banken, wordt geraamd dat op de fr. 8,8 mrd intekeningen, de Staat circa fr. 2 mrd bijkomende middelen te zijner beschikking zal hebben gekregen.

Rentestand op obligatiemarkt (in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Oct. 1952	Nov. 1952
Staatsobligaties	Janl.	4,77	4,38	4,68	4,49	4,50
Schatkistcertificaten	7 à 8 j.	4,83	4,63	5,24	4,77	4,86
Kasbons steden	5 à 6 j.	5,07	4,49	5,37	5,12	5,16
Kasbons parastatale instellingen	ca. 9 j.	—	—	5,41	5,01	5,03
Private instellingen	10 à 12 j.	6,06	5,43	6,08	5,58	5,68

¹) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

Per einde November 1952 lag de algemene beursindex 2,2 pCt hoger dan het peil bereikt op 30 October jl. De stijging werd ingezet in het begin van de maand en werd in de hand gewerkt eensdeels door de herfstherneming en anderdeels door de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten en door de gunstige beursatmosfeer die hierop volgde op de New-Yorkse Stock Exchange. In aansluiting hiermee verdubbelden de omzetten op de Brusselse beurs in de week van 5-12 November en bereikten met fr. 102 mln het hoogste dagelijkse cijfer sedert Februari jl.

De tweede helft van November daarentegen werd gekenmerkt door betrekkelijk scherpe winstnemingen in verband met het plaatsnemen van de nieuwe Staatslening. De beurstrend sloeg om en de omzetten werden teruggebracht tot minder dan fr. 50 mln op 21 November jl. Een kleine aanpassing tegen het einde van de maand deed het kapitaalomzetcijfer schommelen rond fr. 50 mln. Op dit peil kon de activiteit op de aandelenmarkt

vergeleken worden met de loomheid die heerste vóór het uitbreken van het conflict in Korea.

Beurs van Brussel (indices 1936/38 = 100) (bewegingen in pCt)

	28/11/52	31/10/52	28/11 t.o. 31/10
Banken	206,9	202,5	+ 2,2
Portefeuille	164,9	160,3	+ 2,9
Trusts	118,1	117,1	+ 0,9
Gas en Electriciteit	210,5	205,9	+ 2,2
Metaalnijverheid	235,2	238,1	— 1,2
Scheikundige producten	176,5	174,4	+ 1,2
Steenkolennijverheid	199,5	195,6	+ 2,0
Spiegelglas	83,6	65,0	+28,6
Glasblazerijen	77,7	62,0	+25,3
Bouwnijverheid	178,3	174,4	+ 2,2
Textiel	201,9	196,3	+ 2,9
Koloniale	466,4	450,3	+ 3,6
Voeding	100,4	99,7	+ 0,7
Verscheidene	218,6	217,5	+ 0,5
Brouwerijen	67,2	66,5	+ 1,1
Papiernijverheid	266,5	260,3	+ 2,4
Grootwarenhuizen	318,7	316,2	+ 0,8
Algemeen	224,5	219,6	+ 2,2

Opvallend is de scherpe hausse die de spiegelglas- en glasblazerijsectoren hebben doorgemaakt. Alhoewel fundamenteel in deze sector geen ingrijpende conjunctuurwijzigingen zijn geschied, heeft de beurs gemeend de licht verbeterde rendementperspectieven, ingevolge een gematigde herneming van de afzet, te mogen verdisconteren met een koersstijging van meer dan 25 pCt. Typisch ook voor de vermindering van de afzet en winstperspectieven in de metaalnijverheid is het feit dat deze de enige sector geweest is waar de koersen zijn afgebrokkeld tegenover einde October.

Uit de stijging van de koloniale met 3,6 pCt blijkt dat het publiek nog steeds interesse voelt voor een geografische risicospreiding. Het vooruitzicht van nog gunstige dividenduitkeringen blijft de markt der portefeuillewaarden steunen en houdt het koerspeil practisch op de hoogte van einde 1951.

Ingevolge de stijging van de algemene beursindex is het gemiddeld rendement van de aandelen, berekend op 75 noteringen, teruggelopen van 5,44 pCt per einde October tot 5,36 pCt op 28 November.

Brussel.

Dr L. DELMOTTE.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

Zaterdag 7 Maart zal in „Esplanade” te Utrecht de 3de Economenlanddag worden gehouden. Behandeld zal worden de sociale verzekering i.v.m. de economische draagkracht der Nederlandse volkshuishouding: Wat zijn de economische gevolgen van een uitgebreid systeem van sociale verzekeringen en in hoeverre kunnen deze worden opgevangen?

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹).

(waarde in miljoenen guldens)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Nov.	Jan.-Nov.²)	Nov.	Jan.-Nov.²)	Nov.	Jan.-Nov.²)
1938	119	118	92	87	77	74
1948	400	408	264	218	66	53
1949	452	431	399	306	88	71
1950	700	641	558	432	80	67
1951	677	818	739	618	109	76
1952	697	712	653	617	94	87

¹) Bron: C.B.S.

²) Maandgemiddelden.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

HANDEL-MAATSCHAPPIJ
H. Albert de Bary & Co. N.V.
AMSTERDAM-C. • HEERENGRACHT 450
Alle Bankzaken
INTERNATIONAAL HANDELSCONTACT
FINANCIERING VAN DE BUITENLANDSE HANDEL

vacatures

Het Centraal Instituut voor Industrie-ontwik-
keling (C.I.V.I.) te 's-Gravenhage, vraagt

**EEN ACADEMISCH GEVORMD
MEDEWERKER
VOOR DE BEHANDELING VAN
CHEMISCHE VRAAGSTUKKEN**

Ervaring in het bedrijfsleven hier te lande ge-
wenst. Leeftijd tot ongeveer 45 jaar.
Sollicitaties te richten aan de directeur van het
C.I.V.I., Bezuidenhoutseweg 28, 's-Gravenhage.
Geen persoonlijk bezoek dan na oproep.

diversen

INDUSTRIEVESTIGING

Wegens uitbreiding van haar productie wenst Metaalwaren-
fabriek een nevenbedrijf te beginnen, waarvoor zij zoekt
te huren

**EEN BEDRIJFSRUIMTE
OF INDUSTRIEFLAT**

van plm. 1000 m², eventueel in twee verdiepingen, in streek
goed uit het Westen bereikbaar en met voldoende arbeids-
reserve van goed niveau. Brieven onder no. E.S.B. 1-2, Bur.
v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
127 kantoren in binnen- en buitenland

Administratie van vermogens
Bewindvoering
Uitvoering van uiterste
wilsbeschikkingen

Advertentie-opdrachten

voor het volgende nummer
dienen uiterlijk 12 Januari
v.m. in het bezit te zijn van
de Advertentie-afdeling
Postbus 42, Schiedam.
Tel. 69300; Toestel 1 of 3

*Een symbool
van veiligheid!*

*De volmaakte combinatie van gezins- en oudedagsverzorging
met of zonder invaliditeitsdekking, vindt U in onze*

Perfect-Polis

Vraagt brochure

**ZWITSERSCHE MAATSCHAPPIJ VAN
LEVENSVERZEKERING EN LIJFRENTEN**

Kantoor voor Nederland: HERENGRACHT 500, AMSTERDAM-C., TELEF. 64484